

JIHO ČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU JINDŘICH V HRADEC

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Delikvence dětí v současných společnostech v závislosti na
sociálním a výchovném prostředí rodiny**

Autor: Martin Poláček

Vedoucí práce: Mgr. Alena Töningerová

Studijní program: Sociální pedagogika

Specializace: Výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání: 29. 3. 2013

2013

Prohlášení

Prohláuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohláuji, že v souladu s § 47b zák. č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě i v úpravě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zák. č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky kolektivu a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Českých Budějovicích 29. 3. 2013

í í í í í í í í í í í í í

Martin Poláček

Podkování:

Na prvním místě bych chtěl podkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Aleně Töningerové za námöty, cenné rady a připomínky při vedení a zpracování této práce.

Dále bych chtěl podkovat své přítelkyni za podporu při studiu a při zpracování bakalářské práce. V poslední řadě bych chtěl podkovat svým rodičům za to, že díky nim se mohu dívat na téma této práce s pohledu dítěte pocházejícího z rodiny, která mi poskytla všechny možné informace a zkušenosti k tomu, abych ve vlastním životě obstál.

ABSTRAKT

Klíčová slova:

rodina, prostředí, výchova, manželství, rozvod, média, děti, parta, šikana, kriminalita, juvenilní delikvence

Autor si v této bakalářské práci klade za cíl poukázat na prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, na negativní vlivy tohoto prostředí směřující dítě k delikvenci a zaměřit se nad určitými faktory výchovy v současných rodinách, které by mohly negativní vliv prostředí na dítě omezit a jak by tyto faktory mohly v rodině fungovat. V bakalářské práci budou v teoretické části rozebrány pojmy jako institut manželství a rodina, rozvod, neúplná rodina a z uvedeného vyplývající negativní vlivy působící na mládež 21. století, které se projevují zejména formou majetkové a mravnostní kriminality mládeže.

V praktické části bude šerpáno ze skutečných případů vedených v evidencích Odboru sociálně právní ochrany dětí a z písemných materiálů Policie ČR.

ABSTRAKT

The delinquency of teenagers in dependence on the social and educational environment within family

Keywords:

family, environment, education, marriage, divorce, media, children, gang, bullying, crime, juvenile delinquency

The author's goal of this work is to show the environment in which the child grows, the negative effects of this environment leading the child to delinquency and considers certain factors of education in the contemporary family, which should reduce a negative influence of this environment on child, and how these factors should work in the family. In theoretical part of my work there will be discussed terms like marriage and family, divorce, single-parent family and the resulting negative influences on young people in 21st century, manifested mainly in the form of property and vice youth crime.

In the practical part of the work there will be drawn from actual cases recorded in files of the Department of social and legal protection of children and the written materials of the Police Czech republic.

OBSAH

Obsahí	..6
Úvodí	... 8
1 Kriminalita a delikvence d tí a mladistvých (vymezení pojmu)	10
1.1 Kriminalita jako pojemí	..11
1.2 Právní úprava delikvence d tí a mladistvýchí	11
1.3 Charakteristika delikventního jednání mládežeí	13
2 Kriminogenní faktory mající vliv na delikvenci d tí a mladistvýchí	..16
2.1 Genetická dispozice a d di ností	... 16
2.2 P íslu-nost k pohlavíí	..16
2.3 Rodinné prost edíí	.. 17
2.4 Třkola a vzd láváníí	17
2.5 Volný as a vrstevnické partyí	... 20
2.6 Média a sociální síť a jejich vliv na formování postoj mladýchí	22
3 Rodinné prost edí a jeho vliv na delikvenci d tí a mladistvýchí	.25
3.1 Vývoj institutu rodiny a její základní znakyí	. 25
3.2 Základní typy rodiny a funkce rodinyí	.. 27
3.3 Funk ní a dysfunk ní rodinaí	29
3.3.1 Neschopnost dysfunk ní rodiny uspokojovat fyziologické pot eby d tíí	... 31
3.3.2 Neschopnost dysfunk ní rodiny uspokojovat psychické pot eby d tíí	í .. 31
3.3.3 Ekonomické problémy dysfunk ní rodinyí	. 32
3.3.4 Sociální problémy dysfunk ní rodinyí	32

3.4 Rozvod a jeho vliv na psychiku dětí	33
3.5 Zhodnocení vlivu rodiny na delikvenci dětí	34
4 Praktická část	38
4.1 Cíle a předpoklady výzkumu	38
4.2 Zkoumané soubory a zpracování dat	38
4.3 Vyhodnocení a interpretace dat	46
4.4 Závěr praktické části	51
Závěr	54
Použitá literatura a internetové prameny	56
Přílohy	

Úvod

Téma mé bakalářské práce Delikvence dětí v sociálně společenské závislosti na sociálním a výchovném prostředí rodiny jsem si vybral proto, že jsem vyrůstal ve dvou rodinách po rozvodu svých rodičů a tedy jsem měl možnost poznat, jaké to je být dítětem v neúplné rodině. A kolik mi bylo dáno vyrůstat v láskyplném prostředí, jako dítě jsem se snažil odlišností ve výchově využívat. A právě tyto odlišnosti mi ukázaly, že život našdvou dílčích není co vezme, ale i něco dá. To, co jsem nemohl dělat v nové rodině mé matky, mi bylo plnými doučkami umožněno v rodině druhé tzv. na trupu. Vlivem tohoto paradoxu mi bylo umožněno pochopit, že to nejde říct dítěti, co rodina může svému dítěti dát, je láska, porozumění, ale i přesnost rodinných pravidel, společný trávený čas a dostatek podnětů pro rozvoj osobnosti.

U svých kamarádů z dětství jsem se setkal i s rodinami dysfunkčními, kdy někteří moji spolužáci pro nedostatek lásky, porozumění a benevolentní výchovu začali v pozdějším věku páchat trestnou činnost, hrát a prohrávat na automatech, nadměrně užívat alkohol a drogy a někteří skončili ve výkonu trestu odnětí svobody. Bohužel většina z nich se nepodařilo začlenit zpět do společnosti, a to ani s pomocí institucí zabývajících se tímto problémem, a páchají trestnou činnost i nadále. Uvedené je dáno právě tím, že rodina má svým členům předávat zkušenosti, pomáhat jim se socializací do společnosti a hlavně má za úkol naučit své potomky vědomým návykům a zvyklostem své kultury. Dítě je již od narození velice vnímavé a citlivé na všechny podněty, které mu rodiče dávají. Čím je dítě větší, tím vnímá své okolí a tyto nejbližší víc a víc. Snaží se své rodiče a ostatní ve svém nejbližším okolí napodobovat a má za to, že je to tak správné. Tento vzorec chování se pak projevuje i v budoucnu, takže pokud rodiče páchají trestnou činnost, je velmi pravděpodobné, že jejich děti budou dělat to samé, protože nic jiného doma nemohly děti poznat a považují toto chování a jednání za normální.

V první kapitole mé práce se zabývám otázkou delikvencí dětí a mladistvých, kdy uvedené jsem vymezil v rámci trestně právního pojmosloví a zaměřil jsem se na hlavní markanty trestné činnosti mládeže.

V další kapitole jsem se pokusil najít a pojmenovat základní kriminogenní faktory, které vedly mládež k tomu, aby začala páchat trestnou činnost, krátce jsem se zmínil o genetické dispozici a dědičnosti, pohlaví, nevyhovujícím rodinném prostředí, které má zásadní vliv na socializaci dítěte, také jsem se soustředil na prostředí ve škole a vzdělávání dítěte, trávení volného času dítěte a různé vrstevnické party. V závěru této kapitoly jsem neopominul ani nevhodný vliv médií a sociálních sítí (facebook, televize).

Ve této kapitole píšeme o rodině a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, a vlivu těchto prvků na delikvenci dítěte a mládeže, vnují se vývoji institutu rodiny, jejím základním znakům, typům a funkcím a v neposlední řadě také charakteristickým znakům funkční a dysfunkční rodiny a problémům spojeným s dysfunkční rodinou tj. neschopnost uspokojovat fyziologické i psychické potřeby dítěte. Zároveň jsem zmínil ekonomické a sociální problémy dysfunkčních rodin, rozvod a jeho vliv na psychiku dítěte a také popsal rodinu mladistvého delikventa, tedy souhrn rodinných vlivů na budoucí páchaní trestné činnosti mladistvých pachatelů.

V poslední kapitole se v praktické části zabývám případovými studii ze spisů a statistik Odboru sociálně právní ochrany dítěte při Městském úřadu v Kaplici za rok 2011 a 2012, a to zejména případy dítěte, jejichž výchovu rodiče nezvládli, což vedlo k problémům s chováním, k neplnění školní docházky, v horších případech i k páchaní trestné činnosti, kdy tyto jedinci pak byli na základě příslušného opatření a následně rozhodnutím soudu umístěni do ústavní péče, kde nad nimi vykonáván dohled Odborem sociálně právní ochrany dítěte. Vyhodnocením a interpretací dat se pak snažím zodpovědět otázku, co dítěte tedy nakonec vedlo k páchaní trestné činnosti.

1 Kriminalita a delikvence dětí a mladistvých (vymezení pojmů)

Trestná činnost dětí je dnes velmi diskutovaným tématem ve společnosti a patří k nejzávažnějším problémům každé rodiny, ze které tyto děti pachatelé trestné činnosti pocházejí. Trestná činnost dětí, kdy konkrétně mám na mysli činy jinak trestně páchané nezletilými nebo provinění mladistvých, je tak tématem, kterému je potřeba v novat nařadit pozornost a zamyslet se hlouběji nad podmínkami takového jednání. Dle mého názoru je základ boje proti kriminalitě dětí a mladistvých primárně zakotven v samotné rodině, kdy s tímto vztahem souvisí výchova jedince, nebo právě v rodině se vytváří poctivě chápání a vlastního poznání vztahů mezi rodinnými příslušníky a společností navzájem. Rodina pak spolu s dalšími institucemi, jako je například škola, utváří názory a morálku dítěte.

Během příprav na sepsání této bakalářské práce jsem v průběhu roku 2012 trávil svůj čas na Odboru sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) při Městském úřadu v Kaplici a zde se mi potvrdila má zkušenost z policejní činnosti, že bohužel existuje mnoho rodin, které nejsou schopny plnit své základní funkce. Současní rodiče vychovávají své děti jak v ideálních tak i méně příznivých podmínkách. Zjistil jsem, že problémové děti často žijí v rodině, kde buď nepracuje jeden rodič, či oba rodiče najednou a celá rodina je odkázána jen na pomoc státu, či na policejní brigády. Nelze opomenout ani případy, kdy dítě žije pouze s jedním rodičem, nebo v extrémních případech je jeden z rodičů trestně stíhán, případně se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody.

V těchto rodinách nejčastěji vyrůstají děti, které se dopouštějí delikventního chování a dopouštějí se trestné činnosti i z důvodů, že kopírují jednání svých rodičů a snadněji, než by si představujeme, jejich chování je šnormální. Dané prostředí lze také v určitém charakterizovat dalšími sociálními hendikepy jako je nízké sociální postavení, vysoký výskyt nemanželských dětí a manželských odluk, které mají za následek nedostatečné uspokojování potřeb dítěte. V takových problémových rodinách tak zpravidla existuje jen velmi malá kontrola dětí a nebývá vynakládáno téměř žádné úsilí, aby děti byly odrazovány od závadového chování jako například konzumace alkoholu, kouření či užívání drog. Děti, které se takto dostanou do kontaktu se zákonem, pak mnohdy končí v nápravném zařízení, ústavu nebo dokonce i ve vězení, což s určitostí není dobrý start, protože se od svých škararádů odvrátí, což je těžké. Bohužel jsem se však setkal i

s tím, že v rodině rádo by s širším prostedím pro výchovu, se stalo, že dítě ovlivno svými vrstevníky a partou, z nudy i jen z nedostatku zájmu pracovní zaneprázdněných rodičů, sejde ze šprávné cesty a dá se na dráhu zloince.

1.1 Kriminalita jako pojem

Pojem **kriminalita** mžeme obecně definovat jako páchaní trestných činů, které jsou ve svém souhrnu uvedeny v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., nelze opomenout ani páchaní méně závažných p estupků, které jsou samostatně vymezeny v p estupkovém zákoně č. 200/1990 Sb. a dalších zákonech. Trestní zákoník vymezuje, která společensky závažná jednání jsou trestnými činy, jaké jsou podmínky trestní odpovědnosti a jaké tresty a jiné sankce lze za jejich spáchání uložit. Obecně trestní zákoník charakterizuje pojem trestný čin takto v § 13: *Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.*¹

Dále trestní zákoník rozděluje činy na přečiny a zločiny, které jsou definovány v § 14 takto: *Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny, zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.*²

1.2 Právní úprava delikvence dětí a mladistvých

Pojem delikvence byl původně pojmem právnickým, v poslední době však zakotvil nejen v sociálních vědách, ale také již v modernějších úvebních psychopatologie, v nichž vytyla uje dosti vážné kategorie poruch chování. Označuje se jím antisociální chování, které může, nebo nemusí, být spojeno s právními důsledky, přičemž delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími, zatímco termínu kriminalita se používá již pro závažné p estupky, trestné

¹ Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

² Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

iny, u dospělých osob (zpravidla nad 24 rok v ku).³ V § 126 trestního zákoníku . 40/2009 Sb. je stanoveno, že **dítěm** se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.⁴

Dle zákona . 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže v § 2 odst. 1 písm. a) se **mládeží** rozumí **dítě mladší patnácti let a osoby mladistvé**, kdy dle písmena b) citovaného ustanovení je *dítěm mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok v ku*,⁵ je tedy osobou pro nedostatek v ku trestně neodpovědnou o tedy skutek, který spáchá dle zvláštní části trestního zákoníku, se nazývá **činem jinak trestným**. Vzhledem k tomu, že v těchto případech nelze dítě trestním soudem pro mládež potrestat, je potřeba, aby byla v obanském soudním řízení uložena opatření potřebná k nápravě dítěte, jeho další výchov a ochrana jak dle trestního pachatele, tak i společnosti. Takto je možné uložit dohled probačního úředníka, zařadit dítě do programu ve středisku výchovné péče nebo uložit mu ochrannou výchovu. Dále dle písmena c) citovaného ustanovení je *mladistvým ten, kdo v době spáchání provinil dovršil patnáctý rok a neprekročil osmnáctý rok v ku*⁶ a tedy skutek, který tato osoba spáchá dle zvláštní části trestního zákoníku, se nazývá **proviněním**. Spáchá-li však dítě mezi 12. a 15. rokem v ku čin, za který lze dle trestního zákoníku uložit výjimečný trest, může se takovému jedinci uložit v obanskoprávním řízení ochranná výchova, která je následně vykonávána ve výchovném zařízení.

V § 25 trestního zákoníku . 40/2009 Sb. je uvedeno, že *kdo v době spáchání trestného činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný*.⁷ Zákon . 218/2003 Sb. však neopomíná skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti může být u každého dítěte rozdílný, a to zejména kolem patnáctého roku v ku, a proto v § 5 odst. 1 uvedeného zákona stanoví, že *mladistvým, který v době spáchání činu nedosáhl takové*

³ KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha : Viktoria Publishing, a.s., 1995. s.35

⁴ Trestní zákoník . 40/2009 Sb.

⁵ Zákon . 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

⁶ Zákon . 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

⁷ Trestní zákoník . 40/2009 Sb.

rozumové a mravní vysplosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento in trestn odpov dný.⁸

Je pot eba také zmínit institut spáchání trestného inu ve v ku blízkém v ku mladistvých, kdy se jedná o osobu, která jífl dosáhla v ku 18 let, ale dosud není star-í neff 21 let. Trestní zákoník . 40/2009 Sb. a ani zákon . 218/2003 sb. odpov dnosti mládeffe za protiprávní iny a soudnictví ve v cech mládeffe tento pojem neuvádí, av-ak v § 41 písm. f) trestního zákoníku . 40/2009 Sb. je tato kategorie pachatel uvedena jako jedna z poleh ujících okolností, která má význam pro ulofení a následnou vým ru trestu.

1.3 Charakteristika delikventního jednání mládeffe

Rozdíly mezi trestnou inností páchanou mládeffí a dosp lými logicky vyplývají z nezralosti a nífl-í rozumové a mravní vysplosti, což bylo také p edpokladem pro zvlá-tní úpravu p i e-ení delikt spáchaných mladistvým a to v zákon . 218/2003 Sb. o odpov dnosti mládeffe za protiprávní iny a soudnictví ve v cech mládeffe. Tento zákon p esouvá d raz z represivního pojetí na pojetí preventivní, tedy prioritn neusiluje o potrestání pachatele, ale snaffí se v první ad o vytvo ení podmínek pro nápravu a od in ní následk spáchaného inu a nápravu chybných socializa ních proces . Velký význam je tak p isuzován zejména vyuffívání alternativních zp sob trestního ízení a alternativních trest , které nevytrhávají d tského i mladistvého pachatele z jeho p irozeného prost edí. To ov-em neznamená, fle by tento zákon odmítal trest odn tí svobody, spí-e se snaffí nabídnout pachatel m -anci od inít své provin ní a vrátit se k b flnému flivotu, nebo uv zn ní jako takové snifluje pravd podobnost úsp -né reintegrace do spole nosti, a to zejména vlivem prizonizace, která p sobí velmi negativn na formování sociáln fláducích vzorc chování.

Dospívání je obdobím radikálních zm n, které probíhají jak po fyzické tak psychologické stránce u každého jedince, je to období riskování a experimentování, hledání sebe sama. Mladí cht jí získat uznání svých vrstevník , ukázat protest proti zab hnutým standard m, autoritám a omezením, a dokázat si tak svou samostatnost,

⁸ Zákon . 218/2003 Sb. o odpov dnosti mládeffe za protiprávní iny a soudnictví ve v cech mládeffe

nebojácnost a sílu. A tak rizikové chování ohrožuje celý další život a směřování života mladých lidí.

Způsob spáchání kriminálního deliktu dětmi i mladistvými vykazuje jistá specifika. Takovýto čin je do značné míry improvizovaný a s klesajícím věkem postrádá originalitu a nápaditost. Odlišnosti se projevují i v motivaci, což je způsobeno psychosomatickými změnami, ke kterým dochází v průběhu vývoje mladého člověka, prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, a postavením, které v určujícím prostředí zaujímá.

Je prokázáno, že výběr prostředí útoku mladistvých pachatelů je určen rozdílným hodnotovým systémem těchto pachatelů, přičemž zájmu jsou obvykle věci, které aktuálně potřebují. Trestné činnosti se dopouští obvykle ve skupině a s nízkou úrovní organizace, kdy samotným skutkem obvykle schází příprava a pokud zde je, tak je jen nedokonalá a povrchní. Chování mladistvých pachatelů se také vyznačuje neúměrnou brutalitou, kdy nedostatek věku a fyzické síly je kompenzován neúměrnými prostředky k překonání překážek a cíle a také zbraněmi, kterými lze učinit útok proti tomu mnohem důrazněji.

Nezávadka jsou tyto delikty páchany často pod vlivem alkoholu i drog. Alibi si mladiství pachatelé zajišťují u svých kamarádů, obvykle neutajují spáchání deliktu a o přípravě i spáchání se svým kamarádem chlubí. Jednání těchto pachatelů je také spíše emotivní než racionální. Obecně lze říci, že trestná činnost mladistvých pachatelů a dříve se vyskytuje především ve velkých městských aglomeracích, kde s ohledem na velký počet obyvatel a tím i určitou anonymitu, jsou vhodné podmínky pro spáchání trestné činnosti, kdy nejvíce se tyto pachatelé dopouští majetkové trestné činnosti – vloupání do osobních vozidel, prodej, domů, chat apod., a přičemž jejich zájmu bývá alkohol, cigarety, potraviny, cenné věci jako elektronika a peníze. Motivem u tohoto druhu trestné činnosti je často úsilí nabýt rychle a pokud možno bezpracně finanční prostředky potřebné k uspokojení krátkodobých potřeb, zaměřených na získání atraktivního a luxusního zboží, jež je pro ně jinak zcela cenově nedostupné, jakož i na nákup alkoholu, tabákových výrobků, drog a prostředků k hraní na hracích automatech. Lze tedy říci, že do značné míry se jedná i o reakci na převládající konzumní způsob života společnosti, kdy nelze opomenout, že v pozadí takového delikventního jednání je také touha vyrovnat se vrstevníkům ze sociálně silnějších poměrů.

Další významnou skupinou je trestná činnost, při které mladiství pachatelé a nezletilci uflívají násilí, sem patří trestné činy jako porušení domovní svobody, ublížení na zdraví, loupež, vydírání, výtrfnictví, omezování osobní svobody a pohlavní zneužívání. Z hlediska trestní kvalifikace jsou však v ČR nejastější delikty dle mladistvých krádež, poškození cizí věci, porušení domovní svobody, výtrfnictví, loupež a neoprávněné uflívání cizí věci. Je prokázáno, že podobnou strukturu má kriminalita mládeže i v jiných západních zemích.

Delikventní chování, kterým mladý jedinec poruší normy, se dělí podle závažnosti spáchání jednání na:

a) *disociální* - *dotěrný vzor, neposlušnost, nekáze ve škole, lhavost, poruchy afektu, špatné návyky, drobné porušky proti normám, aj.*

b) *asociální* - *závažnější odchylky chování od sociálních, etických a pedagogických norem, které však ještě nemají ráz trestné činnosti, např. výtrfnictví, útoky, toulky, záškoláctví, alkoholismus, toxikomanie, tabakismus, demonstrativní sebepoškození, gamblerství, prostituce, kdy jedinec poškozuje své okolí,*

c) *antisociální* *o závažné protispoločenské jednání zahrnující veškerou trestnou činnost o krádež, loupež, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy, rasismus, distribuce drog a další, vyznačující se agresivitou, destruktivní činností.*⁹

⁹ <http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/> (cit.dne 31.10.2012)

2 Kriminogenní faktory mající vliv na delikvenci dětí a mladistvých

Pokud se budeme zabývat příčinami delikventního jednání a případně trestnéinnosti mladé generace, zjistíme, že jsou stejné jako u trestnéinnosti obecné. Odlišují se pouze v podmínkách a faktory a mají svá konkrétní pravidla a specifika. V první kapitole jsme si tedy ujasnili, co je to kriminalita, co je trestný čin, provinění a čin jinak trestný a také jsme zodpovědli otázku, v jakém věku je člověk považován za dítě, kdy je na něj nahlíženo jako na mladistvého a kdy se konečně stává dospělým. A jaké jsou tedy příčiny a okolnosti, které vedou nebo mohou vést k páčání trestnéinnosti a které vznik a vývoj kriminality ovlivní a doprovázejí? Podstatný význam pro vyšetřování pravděpodobnosti vzniku kriminálního jednání mají biologické a sociální faktory a jejich vzájemná interakce.

2.1 Genetická dispozice a dědičnost

Genetické dispozice představují informace, na nichž závisí vytvoření předpokladů pro rozvojrůzných psychických vlastností. Jejich souhrn se označuje jako genotyp. V genetickém aparátu je zakódován program individuálního rozvoje jedince, který se projevuje variabilitou zrání, určitými rozdíly dosažené úrovně jednotlivých funkcí, somatických i psychických, ale také integrovaností a koordinovaností jejich rozvoje. Dědičnost bývá vysvětlována jako přenos vlastností z jedné generace na druhou. Geneticky se dědí i psychické vlastnosti. Dědičností je také ovlivněn temperament, avšak ten, stejně jako převzaté dispozice, může být utvářen vlivy prostředí a výchovou.

Dědičnost je tedy jeden z mnoha faktorů ovlivňujících chování jednotlivce potažmo delikventní chování, přičemž genetická vybavenost může být zodpovědná za sníženou sebekontrolu i hyperaktivitu, nicméně spáchání trestného činu jen na základě genetických vloh není pravděpodobné a to z důvodu, že daleko silnějším vlivem pro páčání trestnéinnosti jsou další sociální faktory během dospívání, bez kterých by se delikventní jednání neuskutečnilo. Delikvence je chování, které je podmíněno velice komplexně.

2.2 Příslušnost k pohlaví

Kriminalita je z větší části dílem **mufské populace**. Ze statistik vyplývá, že trestnéinnosti se ve větší míře dopouští mufli, a to ve všech společnostech bez ohledu na dobu i příslušnost k etniku. fienská kriminalita nedosahuje takové intenzity jako kriminalita

mužská. Tento rozdíl je popisován vrozené vyšší agresivitou mužů, která je ovlivněna mužským pohlavním hormonem testosteronem, který působí nejen na fungování mozku, ale také na stavbu těla. Lze také říci, že dívky bývají pod vyšší kontrolou rodiny a i společností, mají i silnější vazby na rodinu a tím pádem mají méně příležitostí k delikventnímu chování.

2.3 Rodinné prostředí

Zejména vliv rodiny a výchova v rodině jsou určujícími pro další vývoj každé osobnosti. V rodině vznikají první morální vlastnosti, vztahy, postoje. Rodina je prvním prostředím, ve kterém člověk získává od narození sociální zkušenosti, v domosti a návyky, které se projevují při jednání s druhými lidmi. Dítě, jak je všeobecně známo, napodobuje své rodiče a osvojují si tak základní pravidla chování i ve vztahu k ostatním lidem. Rodina má na jedince největší vliv. Zde se také každý setkává s konfliktními situacemi a učí se je různými způsoby řešit. Úlohou rodiny je, aby dítě vytvářelo podmínky a předpoklady pro celkový rozvoj osobnosti, vedle toho a pomáhala mu při získávání pozitivních mravních a charakterových vlastností, jako je smysl pro pravdu, spravedlnost, ústnost, zodpovědnost v práci a cílev domost. Rodinné prostředí však může působit i záporně a jeho negativní důsledky mohou vést až k delikventnímu jednání. Nevhodnému i nepodpořnému **rodinnému prostředí**, ve kterém dítě vyrůstá a které tak představuje riziko ve smyslu rozvoje neřádných způsobů chování nebo neřádných osobnostních charakteristik mladého delikventa, se budu vnovat v samotné kapitole pod názvem Rodinné prostředí a jeho vliv na delikvenci dětí a mladistvých.

2.4 Škola a vzdělávání

Na funkci výchovy a vzdělávání působí vedle rodiny i jednotlivé složky a instituce společnosti a základní zde sehrává škola. Tento kriminogenní faktor radím na další místo po sociálním a výchovném prostředí v rodině. *Školu zde budeme chápat jako instituci pro řízenou socializaci především dětí a mládeže, s níž se rozumí na vzdělávání. Znamená to, že systematicky uvádí děti a mládež do sociokulturního světa tak, aby se v něm orientovaly a rozvíjely, aby jeho poznatkové soustavy, hodnoty a normy přijaly za své, aby svým v něm a dovednostmi se v něm dokázaly uplatnit a svým uplatněním napomáhaly jeho*

reprodukcí.¹⁰ Škola je tedy instituce, která byla záměrně vytvořena k realizaci výchovy a vzdělávání náčít. Ve škole i pedogolním zařízení se v tinoú dít poprvé setkává s p sobením společenských norem a hodnot, které platí v okolním sociálním sv t , kterým je dít obklopeno. Úloha školy i ovliv ování a dotvá ení osobnosti dít te není jen rozvíjení znalostí a schopností, ale také v tvorb morálních zásad a hodnot. Dít totiž opou tí rodinu, jako dominantní životní prostředí, a vstupuje do nových sociálních sfér a vazeb, které mu více i mén korigují dosavadní životní návyky. Více se od n ho pofladuje samostatné myšlení a rozhodování, dále se obohacuje a vyvíjí.

A protože do těchto zařízení dít vstupuje z rodinného prostředí, je pro d t i jako budoucí pachatele trestné innosti p ízna né, že se budou od ostatních d t í odlišovat právtím, co doma odkoukaly od osob, které se na jejich výchov podílejí. Jako p íklad m ťeme uvést nekáze , netoleranci v í okolí, mizivý zájem o ve keré d ní v těchto institucích, i nedostate né hygienické návyky. Dít , které nespolupracuje s u iteli ani s kolektivem, i se jinak negativn vymyká pr m ru t ídy, bývá ásto sankcionováno a vytlačeno na okraj t ídy, ímž dochází k jeho trvalému a nezmenitelnému zaazení do kategorie flák s negativními charakteristikami. Tímto se pak vytvá í bariéry mezi flákem a vyu uujícími a v kone ném d sledku pak dochází k minimalizaci fládoucích výchovných a socializa ních funkcí školy.

Je prokázáno, že škola plní p edev ím **funkci kvalifika ní**, což znamená, že flák ve škole získává znalosti, dovednosti a schopnosti, které se jeví jako fládoucí pro pozd j í život v zam stnání a ve společnosti.¹¹ Se zm namí na trhu práce se v ak m ní také pofladavky na vzd lání. Obecn se od školy očekává, že flák m, vedle tení, psaní a po ítání, poskytne znalost nejmén jednoho cizího jazyka, uflivatelskou znalost práce s počíta em a dal í v domosti ve smyslu základních znalostí a vdecké p ípravenosti. Mluvíme-li o druhé **funkci selek ní** to znamená, že fláci jsou vzhledem k r zným školním výsledk m a životním ancím t íd ní. Obrazn e eno m ťeme škole p írovnat k velkému šprosévacímu sítuö, které mezi jednotlivými generacemi usm r uje a ídí p ístup k zam stnaneckým pozicím, sociální prestiži a k materiálnímu uspokojení. Proto v této souvislosti n kdy hovo íme o aloka ní funkcí. Prost edky jsou v první ad známky a

¹⁰ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha : Grada Publishing, 2007. s. 185

¹¹ <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/funkce-koly.html> (cit.dne 31.10.2012)

vysvětlí, které v dané chvíli to sítu bu pootevou nebo naopak znepr chodní. ¹² Kola ovšem p i rozdlování fivotních -ancí a drah nerozhoduje sama: vedle sociálního p vodu, nadání, pohlaví, vztah a známostí hrají nemalou roli také -t stí a náhoda. ¹² Poslední integra ní funkci plní -kola tím, fle flák m zprost edkovává vstup do společ nosti. To se d je zejména prost ednictvím postoj , p esv d ení a chování.

Napl ování t chto -kolních funkcí je v první ad ovliv ováno vzd lávací politikou a -kolskou správou. Ale také společ enské trendy (nap . snaha absolvovat co nejhodnotn j-í vzd lání), -koln pedagogický rozvoj (nap . pofladavek na zm nu vzd lávacích forem), m níci se akcenty na obsah u itelského vzd lávání a práci u itele (nap . zvy-ování podílu v-eobecného vzd lání) více mén stanovují povahu a zp sob napln ní t chto funkcí. Společ enský význam t chto funkcí -koly je tak vysoce cen ný, fle se nám jeví v-eobecná -kolní docházka jako nutná a povinná i v dobách silných snah po liberalizaci -kolní docházky.¹³

Ve -kolách se prakticky od po átku -kolní docházky dít te vede p ehled o vývoji jeho osobnosti. Kone ný posudek ho pak provází i na dal-í -koly. Tyto charakteristiky v-ak bývají asto jen formální, a koliv by m ly o dít ti vypovídat více a zejména pak o dít ti výukov , výchovn a sociáln problémovém a to z d vodu, aby mu na jeho p í-tím p sobi-ti mohla být jifl od po átku v nována pot ebná pé e. V mnohých p ípadech by se na-la cesta k náprav a navíc by se p ede-lo i nar stajícímu pocitu k ivdy nebo i podlomenosti sebev domí. Práv uvedené m fle v pr b hu dal-ího vývoje p er stat v nefádoucí poruchy charakteru nebo i v závadové postoje. Zamezilo by se tak z ásti i dal-ímu ne-varu ó zá-koláctví, které asto vede i k delikventnímu chování d tí. Bohufl je toto asto podporováno i rodi i a to z r zných p í in. Dochází tu tak ke dv ma paradox m. Totifl k protikladu rodiny a -koly, místo jejich organickému propojení.

V sou asné dob se mluví o tom, fle -kola je v demokratických zemích koncipována jako šotev ená instituce, která se snafl spolupracovat s rodi i a místní komunitou. Společ ným znakem podporujícím spolupráci rodiny a -kol je pohled na rodi e jako na velmi vlivného partnera -koly p i vzd lávání d tí. I ten rodi , který nedochází do -koly,

¹² <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/funkce-koly.html> (cit.dne 31.10.2012)

¹³ <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/selekn-integracni-funkce.html> (cit. dne 31.10.2012)

protože je zatížen pracovními povinnostmi, může být dobrým rodičem a může se s koleou dobře spolupracovat, pokud ho pro to dokáže kole správně motivovat.

Je fakt, že přístupů, kterých kole se v rámci ve společnosti a především v rámci rodičů velmi zlepšil. Kole samy hledají možnosti, jak oslovit rodiče a případně studenty. Připravují různé informační materiály, kde se rodiny seznámí s plánem učiva i s pedagogy, s tradicemi kole, zvláštěními programy, kupříkladu pro tělesně postižené, a i s pohledy uplatnění bývalých absolventů a dalších. Samozřejmě staly již dny otevřených dveří, které se konají v těnou dvakrát do roka, kam studenti vesměs přicházejí v doprovodu rodičů a mohou se seznámit širšími možnostmi, co kole nabízí. Snahou kole je i v rámci zapojení rodičů jako spolupracovníků kole, v nichž případech se zřizují poradenská centra pro děti, v nichž se rodiče setkávají se pedagogy a případně i s jinými odborníky. Na které kole připravují s rodiči a i pro nadání společných setkání, i sportovních soutěží a podobně.

Dobrý vztah mezi koleou a rodinou a vzájemná informovanost často přechází mnohým problémem dětí. Podle mého názoru je vztah kole a rodiny velmi důležitý a měl by být také oboustranně prospěšný. Děti, a mnohdy pocházejí z různých prostředí rodiny, by se měly ve kole cítit jako doma. Neměly by se dostávat do zbytečného stresu, který by mohl vycházet z okolí dítěte i z jeho známkového hodnocení. Na výchovu dítěte by mělo být nahlíženo jako na vývojový proces, zohledněna by měla být skutečnost, že schopnosti, talent a nadání dětí se jednotlivě velmi odlišují. Rodiče by se tak měli spolupodílet na výuce svých dětí ve kole, a již ústí na různých koleních akcích, nebo pomocí dětem s přípravou koleních materiálů. Prostředky, které společnost vnuje na výchovu a vzdělávání svých dětí, jsou vkladem do naší budoucnosti. K důležitosti rodiny a její výchovy se tak přidává i kole, protože mnohdy ať ve kolením zařízením se plně projeví osobnost jedince. Uitelé a spoluřáci jsou, po rodině, další autoritou v životě dítěte a stávají se vzorem, a již pozitivním i negativním, pro další socializaci dítěte do společnosti.

2.5 Volný čas a vrstevnické party

Vysoká migrace obyvatelstva, jeho koncentrace ve velkých městech, jak již bylo řečeno, vede k anonymitě životního prostředí, což samo směřuje k vytváření mnohých kriminogenních situací. Mladí v tomto prostředí navazují neformální sociální kontakty,

získávají zkušenosti, které s postupujícím věkem stále méně podléhají kontrole rodiny a školy. Vytvářejí se různé party s různým zaměřením a zájmy, často i nevhodnými, které obyčejně vedou dominantní v dítky mladých jedinců. Tito dokáží být silně agresivní, namyšlení na své asociální chování, ale mohou to být i typy s oslabeným sebevědomím, podrobně i pizpůsobivé. Někteří ve svém předchozím vývoji citově trpěli, ale jiným se, kromě dostupných materiálních potřeb, dostávalo v rodině poměry pozornosti a lásky.

Dítě, které neradostně prožívá svůj život ve škole, pak hledá útočiště mezi obdobími zatíženými vrstevníky. Vrstevnické vztahy nabývají na důležitosti zejména v období puberty, kdy zapojení se dítěte do skupiny vrstevníků se stává dalším z nutných předpokladů socializace jedince. Výsledek socializace je tedy závislý na kvalitě skupiny vrstevníků, s nimiž se dítě setkává. Jedinec v ní podléhá uspokojování svých potřeb, které jsou závislé na jeho vnitřních hodnotách a normách, které si doposud sám vytvořil. A pokud zde již v počátcích selhala rodina, nastupuje vliv zázemí **party**, která se pro jedince stává jediným útočištěm a formou vymezení se proti socializačním snahám rodiny nebo školy. V negativních případech vliv party může vést také k **zákoláctví**, které se nejčastěji vyskytuje u úlovkové mládeže a v případech flákové zvláštních škol, kdy v těchto partách pak dochází k vzájemnému podnícování se k páčání trestné činnosti, pití alkoholu a užívání drog, hrubého násilí se znaky osobního teroru, násilí starších vůči mladším, silnějších vůči slabším, což představuje **ikanování**. Bezmocnost a slabost oběti agresivní jednání nejen stimuluje, ale i posiluje, kdy důsledkem bývá deformace sociálních vztahů, hierarchie rolí a vyhraněných postojů k všeobecně respektovaným normám. Problém je také dále prohlubován tím, že celá rodina se snaží zjevné problémy omlouvat, nespolupracuje právě se školou a ani s odborníky a předchází pro radu mnohdy až když již bývá často na nápravu pozdě.

Lze říci, že všechny tyto skutečnosti vyvstávají z jednoho společného jmenovatele. Problémem je vyžívání volného času, který vystupuje do popředí hlavně v době, kdy dítěti ukončí povinnou školní docházku. Je faktem, že právě vyžívání volného času u mladých bývá spojováno zejména s pitím alkoholu, kouřením a případně s užíváním drog a to především ve větších městech. S alkoholovou a nealkoholovou toxikománií se setkáváme ve všech sociálních vrstvách a v nejrozličnějších skupinách. Alkoholismus i nealkoholová toxikomanie, tedy užívání návykových látek, záporně působí na psychiku mladých, zejména na ovládací složku jednání, uvolňuje její agresivní, sexuální a jiné prvky

a odstraní morální zábrany. Velice intenzivně tedy působí na delikvenci mládeže, která se pak dopouští násilných, mravnostních a majetkových trestných činů. Lze říci, že pít i jiné alkoholové a nealkoholové toxikománie je třeba hledat i v současném stavu naší společnosti. Fiije se rychle, na nic není čas, vřichni, hlavně mladí, by vřechno chtěli mít hned a pokud možno bez práce, a když se nedá ří, tak si s problémy nevadí rady a pak uří je to jen krůek k tomu, proří si neudlat dobře a nic neříit. Právě pak alkohol a drogy se stávají proří které jedince takzvaně šberlí kouř, namísto aby se s problémem takzvaně poprali a sami hledali říení.

2.6 Média a sociální síť a jejich vliv na formování postojů mladých

V současném době má na socializaci dnešní mládeže a dťí značný vliv zejména **televize**. Na druhém místě je internet, který je zastoupen množstvím sociálních sítí jako je Facebook, Twitter apod.

Čas, který mládeř nebo dťí stráví koukáním na televizi, je v průměru delší než mimořkolní i mimopracovní činnosti, jímř se vřnují. V současnosti je zaznamenáváno, ře u dťí a mladistvých klesá obliba řetby knih, novin a řasopisů, ře p řestávají chodit za kulturou jako např. do divadel a galerií, také klesá zájem o aktivní sportování. Naopak na druhou stranu stoupá zájem o sledování televize, sezení u internetu a hraní počítařových her, i návřtva diskoték, kde má mládeř v řtí p řístup k pořívání alkoholických i jiných omamných a psychotropních látek.

V televizním vysílání se v současnosti objevují pořady a programy zaměřené na populární hudbu, v neposlední řadě televizní stanice vysílající chytlavé řeské i zahraniční seriály nebo zábavné pořady, filmy jsou plně napřtí, nř kdy sexu. Mnohdy i v denní době se objevují na obrazovkách televize ukázky erotiky, nevkusu a velký pořet dlouhých a komerčních obřřujících reklam. P ři srovnání dnešní mládeže a skupin starřích obyvatel je patřné, ře starří obřané mají oproti shora uvedenému v řtí zájem o zpravodajství, publicistiku, vážnou hudbu nebo o nábořenskú pořady.

Je nřvřsost nutné zaměřit pozornost dťí na pořady, které nř co pro jejich dalřřivot p řinářejí a o problémech a získaných zkušenostech s nimi komunikovat. Nenechat dťí, aby bylo vychováváno televizí, která pouze p ředvádí a nevysvřtluje a tak mnohdy filmový

zloinec je zde vykreslován jako sympatický jedinec. Paradoxem je, že televizní zpravodajství naopak zloince zobrazuje právě opačně jako lidskou nestvůru.

Stává se, že při povrchním posouzení zveřejňovaných materiálů se setkáváme s názorem, že právě mladí sledováním televize získávají návody, jak páchat trestnou činnost. Týká se to různých násilných scén. Je samozřejmé, že se takovéto scény mohou stát určitým návodem, avšak pod vlivem filmu a televize se ještě nikdo zloincem nestal. Dleřitá je zde tak míra tohoto vlivu. Ke spáchání trestného činu dochází teprve až pod vlivem řady dalších příčin a podmínek, o kterých jsem již hovořil. Je však pravdou, že systematické působení násilných scén na mladého jedince se jednou z takovýchto příčin může stát.

Mladého člověka nelze podceňovat, ale je třeba s ním počítat. Kriticky totiž srovnává získané informace z praxe i ze zpravodajství se skutečností. Velice přesně hodnotí rozpor mezi obsahem slov a činů, nemá rád formalismus, zatímco pozitivně dokáže přijmout i pravdu, přestože je mnohdy i nepřijemná. Mladí mají chuť vstoupit, bojovat za lepší svět a nesnášejí a polopravdy. Zlo a násilí nemusí mít destruktivní účinky, je-li jim představeno v kontextu, jenž tímto projevům dává smysl, nejsou-li tyto děti bezprizorní, jak krásně praví ruštinářšbezprizorně. Děti, je-li na takový rámec není dostatečně napojeno a o které se nikdo dospělý nezajímá, pak může násilí považovat za legitimní způsob prosazování lidských potřeb. Faktem však i nadále zůstává, že televize, jako nejsledovanější masmédiální platforma pozitivních informací a formuje tak v domě mladých lidí, uvádí si řadu nových poznatků a v cílech potřeby pro jejich život.

V dnešní době patří mezi nejpopulárnější internetový server **Facebook.com**. Bohužel nejen uvedený, ale i ostatní sociální sítě jsou „bezpečné atomové bomby“ v rukách našich dětí a mládeže. Ve virtuálním světě mohou být lidé anonymní, mohou spolu komunikovat, aniž by byli zatíženi společenskými rolami, svými fyzickými nedostatky a psychickými bloky. Mohou spolu vzájemně komunikovat, i když nejsou fyzicky přítomni, a pokud s někým v kontaktu být nechtějí, mohou komunikaci snadno ukončit. To jsou jen některé z možností, která nám technologie nabízejí. Záleží jen na nás, jak se k této možnosti postavíme, zda je využijeme či zneužijeme. Technologie nejsou špatné, špatní jsou jen lidé, kteří je používají se zlým úmyslem. Ne každý z rodin dané sociální sítě zná, neví, co může od daných sítí očekávat nebo zda jsou opravdu bezpečné pro

jejich děti, může dojít ke zneužití osobních dat nebo dokonce k zneužití dítěte samotného. Z tohoto důvodu bych rád uvedl pár doporučení k ochraně dětí, které považuji za důležité a které mohou třeba i pomoci bojovat proti nevhodným daným sítí. Děti by neměly na sociální síti nikdy uvádět, posílat ani publikovat soukromá a osobní data (jako například rodná čísla, data narození, kontakty apod.). Neměly by nabízet ani přijímat přátelství od osob, které neznají. Nejlépe dítě komunikovat prostřednictvím sociální sítě, měli by se rodiče seznámit s podmínkami, na základě kterých se sociální síť užívá a také by měli přihlídnout k tomu, zda jejich dítě dosahuje patřičného věku, aby mohlo danou síť používat. Dále by se rodiče měli seznámit se zabezpečením a vhodným nastavením. V neposlední řadě by rodiče neměli zapomenout na nastavení pravidel, která by měla celá rodina dodržovat a respektovat. Tato pravidla by měla především obsahovat to, jakým způsobem mohou děti internet a sociální síť používat.

Rodiče by také měli svým dětem dle kladně vysvětlit, co se stane, když na webu zveřejní nevhodné fotografie či videa a jaké to může mít následky. Dále by měli dětem vysvětlit, aby na web nedávaly fotografie jejich bytu, domu či jeho vlastního zařízení ani přesné datum odkdy dokdy budou se svými rodiči na dovolené. Takovéto údaje jsou pak velmi vítané ze strany zlodějů.

Závěrem bych chtěl zdůraznit, že hlubší porozumění delikventnímu jedinci má zásadní význam pro efektivitu pévychovné práce, speciálně pro volbu vhodných výchovných programů a postupů, jakof i z hlediska aplikace účinných preventivních programů, omezujících vznik a rozvoj tohoto společensky nežádoucího chování. Na delikventního jedince nelze nahlížet jen z úhlu pohledu psychologických či sociologických determinantů, ale v jejich souhrnu, které by měly být hodnoceny jako komplexní a vzájemně související faktory, kdy každý z těchto faktorů se na delikventním jedinci podílí svým způsobem, případně v interakci s ostatními jevy.

3 Rodinné prostředí a jeho vliv na delikvenci dětí a mladistvých

Jak již bylo řečeno zejména vliv rodiny, celého rodinného prostředí a výchova v ní jsou určujícími pro další vývoj každé osobnosti. Mluvíme-li o definici rodiny, je proměnlivá v závislosti na společenské a hospodářské aspekty, kdy obecně takto nazýváme společenské skupiny, členy a děti, a považujeme ji za základní jednotku společnosti. *Obecně bývá rodina charakterizována především z hlediska svého postavení ve společenském systému, dále pak z hlediska vazeb, sociálních funkcí a základních sociálních procesů. Jedna z nejjednodušších definic popisuje rodinu jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými obdobnými vztahy a žijí společně s sebou života. Až právní předpis české republiky neobsahuje legální definici rodiny, rodinu například vymezoval Všeobecný zákoník občanský z roku 1811 v ustanovení § 40 jako vztah mezi prarodiči a vnučkami jejich potomky. V současnosti lze konstatovat, že za rodinu považuje právní předpis ČR především společenské skupiny založené manželstvím. Této rodinné formě souffití potom vnuje zvláštní pozornost a poskytuje jí ochranu.*¹⁴

Jak již bylo řečeno, právní předpis ČR považuje za rodinu společenské uzavřené manželstvím, ale ve společnosti žijí i rodiny neúplné, žijící tak zvaně širší hromádce či rodiny náhradní (adoptivní, příbuzenské apod.) Pro posouzení fungování rodiny je významná mimo jiné i motivace, pro lidi mají děti. Obecně hovoříme o instinktu rodičovského pudu, ale zároveň se zde uplatňuje řada dalších psychologických důvodů o mateřská role v pěstování dětí, otcovská role v mateřství a v neposlední řadě snaha o plnění cílů, kterých rodiče nedokázali dosáhnout a nemalou roli zde hrají i ekonomické důvody - pojistka na starší rodiče.

3.1 Vývoj institutu rodiny a její základní znaky

Založení rodiny, velikost rodiny ani způsob rodinného souffití nebyly až do 19. století v cí individuální volby, ve středověku bylo dokonce k založení rodiny potřeba souhlasu vrchnosti. Rodiny se zakládaly nejen kvůli státu, ale hlavně kvůli zájmům rodin, resp. rodů, z nichž manželé pocházeli a ve kterých bylo potřeba udržet majetek rodiny.

¹⁴ MURPHY, R. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. s. 267

Teprve až v posledních desetiletích se rodina stává soukromou záležitostí, emufl odpovídá rok od roku se zmen-ující po et sezdáných pár a nar stající po et nesezdáných souflití. Stále více stoupá v k flen, které se rozhodnou mít dít a i po et d tí je volbou partner . Existují také páry, které jsou programov bezd tné. *Dít je v sou asnosti citovou investicí. Z ist ekonomického hlediska je dít investice velká a nevratná. Proto je pe liv zvařována a proto se v rozvinutých zemích rodí d ti stále mén . V dobách, kdy o staré a nemocné nepe oval sociální stát, byly rodiny s mnoha d tmi nutností ó d ti se musely starat o nemohoucí leny rodiny. P eflití bez této podpory bylo pro lidi jakkoli hendikepované tém nemofné. Dnes je na Západ rodina s mnoha d tmi anomálií. Protofle city p edstavují velmi k ehké pouto, stala se rodina velmi k ehkou institucí. D tí vyr stajících v neúplných rodinách stále p ibývá (v dtivé v t-in je v nich jediným pe ovatelem matka), p ibývá d tí vyr stajících s nevlastními rodi i a zvy-uje se i po et tzv. sociálních sirotek , tedy d tí, které sice mají biologické rodi e, ale ti nejsou schopni nebo ochotni o dít pe ovat. K ehkost rodiny musejí soudobé státy kompenzovat ochranou dít te v p ípad rozep í mezi partnery, resp. v dob jejich rozchodu, a budovat systémy náhradní rodinné pé e.¹⁵*

V dne-ní dob sociální role obou rodi dostály ur itých zm n. Uvnit rodiny se projevila **demokratizace**, tedy mufl jako flivitel rodiny ztratil hlavní postavení v rodin . Na druhou stranu flena získala práva ale i povinnosti, které byly vyhrazeny v minulosti pouze muflí. Ostatn i d ti se stále ast ji aktivn zapojují do rodinného flivota, vztahy mezi rodi i a d tmi se zm nily v tom, fle jejich vzájemná komunikace je na úrovni partnerství. Autorita, kterou mufl v rodin m l, v-ak sv j význam neztratila. Oba rodi e se ve svých rolích dopl ují a d ti jejich p ítomnost vnímají jako nenahraditelnou. Oba rodi e také svým d tem názorn ukazují partnerský vztah a tím je u í, jaká má tento vztah mít pravidla a jak by m l fungovat.

Dne-ní rodina se asto uzavírá p ed vn j-ím sv tem, jinak e eno dostává se do jisté **izolovanosti** p ed spole ností. Toto jednání je d sledkem toho, fle generace flíjí odd len a klesá význam sousedských vztah , nelze ani opomenout, fle dne-ní rodina se snaflí utíkat p ed moderním p etechnizovaným a mediálním sv tem do klidu a pohody svého rodinného krbu. Dal-ím faktorem izolovanosti je postupné **zmen-ování** rodiny, kdy

¹⁵ MATOUŠEK, O. a kolektiv. *Metody a řzení sociální práce*, 1. vyd. Praha : Portál, 2003. s. 380

se zvy-uje po et fien (matek), které flíjí v domácnosti pouze s dít em, bez partnera, a také se zvy-uje po et tzv. šsingelsõ osob ó tedy osob flíjících bez partnera. Obecn ě lze mít za to, že izolovanost rodiny a její zmen-ování vede také k men-í stabilit ě rodiny, která se tak stává mén ě odolnou v ě vn ěm, ale i vnit ěním ot es m, které rodinu, jako symbol, pomalu rozkládají.

Dal-í mořnou charakteristikou sou asné rodiny je **dezintegrace**. V dne-ní dob ě se rozmáhá obecn ě trend, kdy se rodina málo schází, tráví spolu málo společ ných chvil a vlastn ě si nestihnou sd ělit sv á trápení, zářitky nebo úsp chy z profitého dne. Následkem uvedeného je, že rodina se potká jen mezi dve mi a komunikace ustává. Rodi e se spí-e v nují své práci, zálibám a koním, neř společ němu rodinnému řivotu a d ěti jsou pak odkázány jen sami na sebe a musí si řlít sv ě vlastní řivot. Tomuto rodinnému znaku říkáme **atomizace řivota v rodin ě**.

Z nadm ěrného pracovního zatřfení bývají rodi e unavení a vy erpaní, mají málo asu na relaxaci a necht ějí si ani hledat ěas na sv ě d ěti. Svou nep řítomnost ěi chyb ějí snahu pak d ětem r zn ě kompenzují, nap řklad jim nadm ěrn ě poskytují materiální prost edky, ěi jim dávají vysoké kapesné, myslí si pak, že si tímto sv ě d ěti řuplatiliõ. Takovéto „vykupování seõ ěv-ak m že m ěnit hodnotový řeb řek d ěti a tím se také mohou zm ěnit charakterové vlastnosti d ěti, které se navenek projevují sobeckostí ěi pový-eností nad ostatními. V hor-ím p řpad ě toto m že vést ař k deviantnímu chování d ěti.

3.2 Základní typy rodiny a funkce rodiny

Rodinu, která je tvo ěná matkou, otcem, nebo i jen jedním z nich, a d ěmi, nazýváme rodinou **nukleární**, jinak také **rodinou jadernou**. Dal-ím typem rodiny je rodina **roz-ř ená**, a to o blízke p řibuzné, jako prarodi e, strýce a dal-í. N kdy je tato rodina ozna ována jako rodina velká. D ěřitým faktorem socializace d ěti v rodin ě je zejména to, jak se rodina vyrovná s úkoly, které má jako rodina plnit, tedy zda pomáhá d ětem a mladistvým, aby se vyvíjely správným sm ěrem a stali se z nich nezávislí, emocionáln ě stabilní lidé. Z tohoto hlediska mluvíme o **rodin ě funk ní** (rodina plní své funkce p řim ěn ě), **dysfunk ní** (n které funkce rodina neplní dostate ěn ě, ale celkový řivot rodiny není ohrořen) a **afunk ní** (rodina je vnit ěn rozkládána a své základní funkce nezvládá, tím pádem je socializa ní vývoj d ěte ohrořen.)

V současné rychlé a hektické době nároky a požadavky společnosti na rodinu stále narůstají. Důsledkem tohoto stavu je to, že rodina své funkce plní buď nedostatečně, anebo vůbec. Na druhou stranu lze říci, že rodina značně posílila své postavení, když se stala útočištěm před nástrahami tohoto světa, rodinné prostředí se stává protistranou veřejného prostoru. V sociálně slabším prostředí je rodina jedním z mála oporných bodů, kam se mohou její členové a především děti schovat před veřejným světem, je tedy nenahraditelnou institucí, protože bez respektu k danému stavu společnosti a bez osobní angažovanosti rodičů by se děti vychovávat nedaly. Lze však bez nadsázky říci, že nepochybně došlo k jistým změnám v plnění funkcí rodiny.

Funkce biologická – od nepaměti zajišťuje reprodukci dětí. *A koli podstata této funkce se nemění, podle současného trendu ve vyspělých zemích je dítě často vnímáno jako pekáček v profesním řádu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nížejšími příjmy pak také jako pekáček. V posledních letech proto v těchto zemích pozorujeme úbytek dětí. Stále více partnerů plánuje jedináčka, a dokonce přibývá případů, kdy mladí lidé vůbec neuvažují o tom, že by přivedli na svět dítě.*¹⁶

S materiálním a finančním zabezpečením rodiny, dětí a jejich potřeb souvisí **funkce sociálně ekonomická**, kdy rodina je důležitý prvek ekonomického systému společnosti, nebo rodina je důležitým spotřebitelem, na kterém je do značné míry závislý celý trh. *Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti bývá někdy důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšováním životních nákladů. Ekonomická funkce dnes podstatně zaznamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou (výrobní, obchodní) jednotku, tedy rodinnou firmu. Dnes již opět existuje řada rodin, které jsou takovými jednotkami nebo fungují alespoň částečně (rodinný podnik provozují vedle svého hlavního zaměstnání).*¹⁷

Pro vývoj dítěte je důležitá s určitostí **funkce výchovně - socializační**, která spoluvytváří společenské normy dítěte, protože rodina je první sociální skupinou, která dítě naučí rozumět životu a osvojit si základní návyky a způsob chování ve společnosti. Ve své podstatě připravuje dítě a mladistvé na vstup do běžného praktického života.

¹⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, 1. vyd. Praha : Portál, 2008. s. 80.

¹⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, 1. vyd. Praha : Portál, 2008. s. 80.- 81.

Odpovědnost na výchovu pesouává n kdy rodina na -kolu a o ekává, fle profesionální p ístup u itel napraví i chyby, jimfl se ve svých výchovných p ístupech dopou-í. Tyto chyby jsou zp sobeny r znými nevhodnými p ístupy (styly) ve výchov ó od velmi liberálního (dít ti je v-e dovoleno), pes nap . hý kající (dít je rozmazlováno), perfekcionistický (rodi e dít do v-ech detail usm r ují), hypochondrující (rodina projevuje o dít nep im ené obavy) afl po autoritativní (dít musí plnit strohé p íkazy), p ípadn tvrdý (za pouflití fyzického násilí). Za optimální je možno považovat p ístup demokratický, zaloflený více na vztahu partnerství a p ípou-í jící diskuzi.¹⁸

V neposlední ad si p ípome me je-t **emocionální funkci rodiny**, která je ov-em zásadní a nezastupitelná. fiádná jiná instituce nedokáfle totífl vytvo it podobné a tak pot ebné citové zázemí, pocit lásky, bezpe í a jistoty a tak podstata a smysl nemohou být nikdy prom n ny. Od 90. let minulého století lze u nás v d sledku v-ech zm n pozorovat, fle p íbývá rodín, které tuto funkci (z d vodu rozvod , dezintegrace, zaneprázdn nosti atd.) plní jen s velkými obtíflmi resp. neplní tém v bec. Nar stá po et d tí citov deprivovaných, nebo i týraných.¹⁹

Rodina je také institucí, která by m la pamatovat na zábavu, odpó inek a podobné aktivity svých len . A práv pln ní této funkce se pak projevuje nap . v tom, do jaké míry tráví v-ichni lenové rodiny pohromad sv j volný as, jakým zájmovým innostem i sportu se v nují, jakým zp sobem tráví dovolené a podobn . Spole né záflitky si totífl d ti nesou po celý flivot a i v budoucnu ve svých rodínách tak pokrač ují.

3.3 Funk ní a dysfunk ní rodina

Jak jsem jífl uvád l shora, rozli-ujeme n kolik typ rodiny ó rodinu funk ní, dysfunk ní a afunk ní. Nejlep-í moífnou variantou pro výchovu na-ích potomk je rodina funk ní, protoíle obstojn plní své základní funkce, e-í vzniklé problémy, poskytuje ekonomickou podporu, poskytuje emocionální zázemí a tak zaji-uje vývoj a výchovu dít te správným sm rem. Rodiny dysfunk ní a afunk ní nejsou schopny plnit funkce rodiny v mí e pot ebné pro zdárný vývoj jednotlivce, jsou asto charakterizovány jako

¹⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, 1. vyd. Praha : Portál, 2008. s. 80.- 82.

¹⁹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, 1. vyd. Praha : Portál, 2008. s. 80.- 83.

narušené, protože mají narušené právní základní funkce spočívající v uspokojování fyziologických i psychologických potřeb a také potřeb emocionálních, ekonomických, výchovných, socializačních i sociálních. Zafunkčních rodin musejí být dříve dokonce sociálními pracovníky odebrány, protože zde dochází k velmi vážným a nevratným narušením socializačních procesů. Jedním z podstatných znaků rodinné výchovy jsou city mezi dětmi a rodiči, případně osobami, které místo rodičů zastávají (pěstounská péče). Citová angažovanost ve fungující rodině se mění a vytváří tak, jak děti rostou, ale nikdy nepomíjí. Nade děti budou po předáními dětmi, i když v dospělosti z rodiny odejdou a zalouží si vlastní rodinu. Děti potřebují dotyky a pohlázení, pochvalu a odměnu, ale také řád a autoritu. To vše vede k postupnému získávání jeho sebevědomí a tak schopnosti uplatnit se v životě a umět stát za svým názorem.

Existuje nepřeberné množství studií svědčících o tom, že u dětí, jimž se v útlém věku nedostalo pevných citových vazeb, dochází k jazykovému a intelektuálnímu narušení. V pozdějším věku takové děti navazují blízké a trvalé vztahy s jinými lidmi jen s velkými obtížemi, kdy nejvíce kritickým se pak stává šestý až osmý rok života. Zanedbávané děti obvykle nemají dobré hygienické návyky, nemají zdravou životní správu, neorientují se v kulturních dovednostech, znalostech a sociálním prostředí, dochází u nich ke kulturnímu narušení, kdy dítě nemá možnost rozšiřovat si slovní zásobu, protože mu rodiče netrouhají. Nemá ani své vlastní knížky, není mu umožněno rozvíjet své výtvarné, pohybové i hudební schopnosti, nejsou mu ani náležitou formou vštěpovány morální hodnoty, nemají šmantinely, které by jim určovaly, co smí a co naopak nesmí. Děti jsou tedy psychicky deprivované, což se může projevit tím, že jsou psychomotoricky opožděné (vývojové vady i s minimem sociálních dovedností). Ve vztazích ke druhým lidem jsou pak tyto děti povrchní a přelétavé nebo flárlí a vynucují si pozornost všemi možnými způsoby. Vše zde uvedené má pak v dospělosti za následek to, že nejsou schopni navazovat a udržovat mezilidské vztahy, bývají neúspěšní v manželství a také v rolích rodičů.

V průběhu dalšího dospívání mládeže dochází k dalšímu tzv. sekundárním socializačním procesům. Mladistvý v pubertě má své názory, má mnoho problémů a je potřeba, aby o nich rodiče projevovali zájem, angažovali se v řešení jeho starostí a zároveň mu poskytovali vedení a autoritu. Také by mu měli umožnit, aby vyslovil svůj názor a naučil se za něj nést odpovědnost. Díky tomu, že rodiče respektují a naslouchají svým dětem, posilují jejich osobní identitu. A kolik se nám může zdát, že děti v pubertě

proflívají období vzdoru v i autorit svých rodin, ve skutečnosti se svou hodnotovou orientací daleko více podobají svým vlastním rodičům než svým přátelům. Nezbývá nám tedy nic jiného, než opít konstatovat, že rodina hraje hlavní roli v tom, zda se dospívající dítě bude chovat delikventně, či nikoliv. Proto pokud dospívající vykazují určité znaky delikventního chování, je velmi vysoká pravděpodobnost, že jejich dítě bude mít stejné problémy.

3.3.1 Neschopnost dysfunkční rodiny uspokojovat fyziologické potřeby dítěte

Rodina se velkou měrou podílí na uspokojování základních fyziologických potřeb svých členů, avšak dysfunkční rodiny tohoto nejsou v plné měře schopné. Dochází k zanedbávání povinností ze strany rodičů tím, že si nevšímají potřeb svých dětí a tak dětem není žádná zabezpečena dostatečná výživa, obutí, ošacení, či kontrola jejich zdravotního stavu. Jako zanedbání péče o dítě můžeme hodnotit i nezáměrné plnění kolní docházky a kolních povinností.

Zanedbávané dítě pak v i svému okolí projevují nezáměrné hraničící afektivní apatii, špatně navazují kontakty s cizími lidmi, mají nedostatečný soucit s lidskými, ale i zvířecími bytostmi a necítí ani vinu za své delikventní chování namířené proti obecným zásadám morálky. Na své vlastní neúspěchy a frustraci reagují v t-inou agresivně. Když dále projevují neschopnost rodiny postarat se o zdárný vývoj svého dítěte patří nepříjemné fyzické trestání dítěte, které může často hraničit afektivně s týráním dítěte i sexuálním zneužíváním. Rodič, který týrá i sexuálně zneužívá své dítě, totiž s velkou pravděpodobností zafil totéž chování ze strany rodičů ve svém dětství. Děti, které zažil špatné zacházení, mají často dlouhodobé a vážné následky. Mohou trpět posttraumatickým stresovým syndromem, nočními mrami, úzkostmi spojenými s depresemi i dokonce poruchami příjmu potravy. Mohou trpět výkyvy nálad, což se později může projevovat například pokusy o sebevraždu, tendencí k sebepoškození nebo vyhledáváním nebezpečných situací, kdy si jedinec může způsobit zranění.

3.3.2 Neschopnost dysfunkční rodiny uspokojovat psychické potřeby dítěte

Dítě kromě fyzické péče potřebuje také péči v oblasti své duševní. Jedním z příznaků dysfunkční rodiny v oblasti uspokojování psychických duševních potřeb je emoční zneužívání, což můžeme chápat jako trvale nepřátelský postoj rodičů k dítěti provázený

emocionálním chladem, a zneuctivání dítěte výhradně k uspokojování svých vlastních potřeb jako rodiče. Takové děti jsou citově vydrážděny, je jim něco neustále vyčítáno, není jim projevován dostatek lásky a dokonce jim bývá odpíráno i pocit emocionální blízkosti. Rodiče mohou po psychické stránce dětem svým chováním velmi škodit. Neumí s nimi mluvit o svých pocitech a o očekáváních. Neumí se svého dítěte zeptat na to, co prožívá a ani neumí dítěti naznačit, co prožívají oni sami. Rodina si není schopna vysvětlit základní pravidla potřebná k životu v domácnosti ani v životě.

Dalším z projevů nevhodné komunikace je vzájemná neshoda rodičů na směr výchovy dítěte. Často se tak stává, že matka dítěti něco zakáže, ale otec mu to v zápatí dovolí i naopak. Chování rodičů je tak pro dítě nečitelné a zmatené. Dalšími krizovými situacemi v rodině mohou být projevy členů rodiny, který má psychopatickou i anomální osobnost. Stejně tak vážná nemoc nebo rozvod mohou narušit zdravý duševní vývoj dítěte a mladistvých, nebo smrt rodiče i rozvod představuje pro dítě velmi traumatizující zážitek.

3.3.3 Ekonomické problémy dysfunkční rodiny

V dnešní době se spousta rodin pohybuje v nízkých příjmových pásmech, rodina se proto své finanční problémy snaží řešit různými prostředky i úvraty, které ve spirále vedou k nadměrnému zadlužení rodiny a v neposlední řadě jim hrozí i vyloučení ze společnosti. Rodinám hrozí různé exekuce, které mohou v krajních případech vést až k vyhlášení bankrotu. Tyto aspekty negativně dopadají na jednotlivé členy rodiny, ve většině případů na děti, které se pak často stávají ve škole i skupin jiných dětí terčem posměchu, že například nechodí ve značkovém oblečení nebo nemají nejnovější mobilní telefon, toto chování jiných dětí často hraničí až se šikanou. Do této situace se bohužel v dnešní době dostávají především mladé rodiny s dětmi.

3.3.4 Sociální problémy dysfunkční rodiny

K sociálním problémům, se kterými se může setkat každá rodina, patří například diskriminace na trhu práce, špatná bytová situace, sociální, ekonomické i politické vyloučení, což může být dáno například komunitou (Romové), v níž se člověk narodil. Sociálně vyloučení lidé tak mají mnohem menší šanci účastnit se společenských aktivit, kam patří aktivní vyžívání volného času i účast na společenském životě. Vlivem těchto okolností pak u nich může docházet k sociální izolaci a mohou pociťovat nedostatek

sociálním institucím. Sociální vyloučení má za příčinu upírání základních občanských, politických a lidských práv, kdy sociální vyloučení mají mnohem menší vliv na rozhodování ve společnosti i rozhodování jiných, jak ovlivnit. Výsledkem tohoto sociálního vyloučení pak může být rozpad manželství, bezdomovectví, prostituce, páchaní kriminality, vznik alkoholové i drogové závislosti, a podobně.

3.4 Rozvod a jeho vliv na psychiku dětí

Je obecně známo, že Česká republika patří k zemím, kde se každé druhé manželství rozvádí, přičemž do této statistiky nejsou zahrnuty rozchody nesezdaných párů. V době rozvodových neshod rodičů vznikají i konflikty, které nemají s dětmi nic společného, dítě se stává jakýmsi objektem - hromosvodem, i prostředníkem mezi rozváděcími se rodiči, jejichž rozvodové šňůry s sebou pro dítě přináší dlouhodobý stres, problémy s koncentrací pozornosti a tím i zhoršení školního prospěchu. Rozvodem rodiče dítě ztrácejí jistotu v existenci rodinného zázemí, mnohdy jsou chováním dospělých tak zmatené, že nevědí, s kým by se měly identifikovat, často se pak cítí zahanbené a méně cenné a mají pocit, že se vědí je proto, že nejsou dostatečně dobré, dítě si dává rozvod rodičů za vinu, což jej ještě více deprimuje a může vést k různým psychickým poruchám i vzniku chronického stresu.

Oba partneři mívají po rozvodu mnoho problémů, ať už se jedná o problémy ekonomického nebo psychického rázu. Proces vyrovnání se s novou skutečností je dlouhou cestou, kterou mnohdy bez pomoci odborníků nelze zvládnout. Nezítka se také stává, že dochází k případnému vyhrocení sporů o dítě, které jsou takto nepřiměřeně stresovány, a to bez ohledu na jejich věk. Jestliže konflikty rodičů pokračují i po rozvodu, pak vzniká nebezpečí nepřiměřené zátěže pro nervový systém dítěte a následky se promítají do dalšího vývoje dítěte a osobnosti. Optimální formou kontaktu po rozvodu je tak volné pokračování rodinného vztahu.

Manželství se sice rozpadlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje, a že je třeba rodičovské vztahy k dítěti zachovat. Ve většině případů je dítě po rozvodu svěřeno do výchovy matky, která si mnohdy najde nového partnera a ten se pasuje do role náhradního rodiče v novém soužití (i manželství), ale opět se může stát, že ani toto nové partnerství nefunguje a dítě se opět dostává pro něho do nešťastné situace, která může mít vliv i na jeho negativní a dá se říci i delikventní chování. Vlivem uvedeného

může pak jedinec mít problémy s identifikací se s rolí dospělého muže i ženy, mívá problémy s hledáním nového partnera a někdy trpí i různými sociálními i psychickými deviacemi.

3.5 Zhodnocení vlivu rodiny na delikvenci dětí

Osobnost jedince se vyvíjí samostatně pod vlivem spontánního utváření sebe sama, ale i cíleným vlivem označovaným jako proces výchovy. Výchova by měla být cílev domým a záměrným vytvářením podmínek umožňujících optimální rozvoj jedince a určující jeho další vývoj. Děti by mělo být vedeno k tomu, aby si ujasnilo své vlastní postavení ve světě, aby se naučilo zdolávat překážky a také nést odpovědnost za svá vlastní rozhodnutí. Výchova by měla vést k integraci osobnosti, vytvoření hodnot, mravních a morálních zásad a k aktivní adaptaci, tedy přizpůsobení se podmínkám, kde nebude potlačována osobnost jedince. V dnešní době jsou však děti vychovávány k individualismu a sebeprosazení se bez ohledu na druhé, doma slýchají: šibule nejlepší, pokud nedosáhne svého cíle, tak jsi prohrál. Takto nastavený model vede mnohdy jedince k sobeckosti a takový člověk není schopen podílet se na kolektivní práci s ostatními, snaží se prosadit jen sám sebe.

Obecně se soudí, že rodiny mladistvých delikventů musí být rodiny sociálně slabé i neúplné. V posledních letech ale s překvapením zjistíme, že mladiství delikventi mohou pocházet i z dobře situovaných a na první pohled ideálně fungujících rodin. Přesto i nadále platí, že většina rodin mladých delikventů je rodinami dysfunkčními. Neexistuje žádný způsob, jak vrátit „staré dobré časy“, kdy rodiny byly soudržné, měly více potomků, nerozváděly se v takové míře jako dnes, více spolu komunikovaly a měly o sebe větší zájem, protože toto bylo podmíněno povinným katolictvím a podřízeností dětí v rodině. V dnešním světě svobodné volby, kde si každý vybírá partnera k soužití sám, každý je zaměřený jen sám na sebe a na svůj a jeho finanční i nemateriální zisk, i se snaží budovat kariéru, je ideál dokonalé rodiny pouhým snem.

Specifický vliv na šíření sociálně patologických jevů mezi dětmi a mládeží má nepochybně rychlost kulturních a sociálních změn, kdy tyto změny znamenají generační posun v životních postojích, zkušenostech a zvyklostech. Dosavadní hodnoty a standardy jsou odmítány a tak se do osobního, rodinného a sociálního života negativně promítá identifikace s nevhodnými vzory postojů a chování, destabilizace stávajících hodnot a

norem a s tím spojený stres a nejistota. Výsledkem je pocit zdání, že v dnešním světě neomezených možností a přehlednosti je možné úplně všechno. Tato situace s sebou přináší řadu sociálně patologických důsledků – netrpělivost a snahu rychle se přiblížit novému životnímu stylu. Tento nový a lepší životní styl je však osobnostně nezralými dětmi chápán jen jako soubor hmotných znaků, jejichž je třeba dosáhnout, a to i za cenu nelegitimních metod, včetně trestné činnosti.

Ke snížení nepříznivého stavu ve vývoji kriminality dětí a mladistvých vyžaduje plně respektovat skutečnost, že zásadní vliv na formování osobnosti dítěte má rodina a pokud ta neplní svou funkci, dítě trpí a prožívá zklamání. V důsledku toho může mít dítě problémy s orientací v mezilidských vztazích a může prožívat nedůvěru v sebe sama. Takový jedinec zpravidla neumí elít déle trvajícím neúspěchům a stresu a neumí přijímat odpovědnost za své chování. Vytváří si tak svůj vlastní svět se svým systémem hodnot. Na základě tohoto stavu se u něj v důsledku spíše negativních životních zkušeností může vyvíjet nenávisť a agresivita, tímto dítětem chybí základní životní jistoty a pozitivní vzory. Prožívání tímto jedincem je často spojené s prázdnotou, bezradostí a permanentní nudou, tímto dítětem se orientují v sociálních situacích, nedomyšlejí důsledky svého chování a bývají často zranitelní a sociálně nevyzrálí.

Jak již bylo řečeno, rodina hraje klíčovou roli v procesu socializace a tudíž je nejvýznamnějším faktorem kriminality mládeže. Na závěr bych chtěl ještě shrnout ty nejzávažnější základní kriminogenní faktory:

- neúplná rodina,
- rodiče závislí na alkoholu či drogách,
- trestná činnost rodinných členů,
- nepřiměřená výchova dítěte (tvrdość nebo naopak nepřiměřená shovívavost při výchově),
- lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k prospěchu, ke způsobu trávení volného času a podobně,
- pobyt dítěte v dětském domově či v jiném obdobném zařízení,

- vysoká angažovanost rodičů v zaměření a preferování podnikatelských a jiných aktivit před výchovou dětí.

Dalšími problémy jsou minimální volné aktivity dětí a mladistvých, nekontrolovatelné působení sdělovacích prostředků, zejména televize, filmu a dalších sociálních sítí.

Rodič, který si nechce v budoucnosti položit otázku špro práv moje dítě se dostalo na scenář a dopouští se trestné činnosti a kde se vlastně stala chyba? by měl respektovat základní prvky obecné prevence delikventního chování dětí, které bych já obecně shrnul takto:

- umožnit svému dítěti naslouchat a porozumět jeho potřebám,
- předcházet nudit a pomáhat dítěti v hledání bezpečných zájmů a zálib a v těchto zájmech a zálibách ho nadále podporovat,
- vytvářet a prosazovat zdravá rodinná pravidla, vyvarovat se tak nejednotné výchovy
- posilovat zdravé sebevědomí u dítěte,
- nebát se s dítětem otevřeně hovořit i o negativních vécích,
- spolupracovat při výchově s dalšími členy rodiny, spolupracovat se školou a ostatními institucemi,
- v případě psychických problémů dítěte vyhledat odbornou pomoc,
- sledovat náplň volného času dětí a jejich vztah s vrstevníky,
- snažit se, aby dítě pochopilo a dodržovalo obecný morální kodex chování a také aby chápalo odlišnosti dobra a zla
- vyvarovat se výchovy rozmazlující, perfekcionistické, protektivní i naprosto lhostejné, zanedbávající i zavrhujeící,
- a to nejdelší je potřeba zachovat dětem dětský svět nezahrnovat je negativními informacemi, se kterými se děti nedokáží vyrovnat (zprávy v médiích plné bolesti, utrpení a strachu), vyvarovat se přílišného plánování života dětí (co nejvíce kroužky, kulturních, sportovních, vzdělávacích a jiných činností, kdy dítě pak již nezbyvá čas být dítětem) a uvědomit si, že peníze nejsou všechno, a že lepší, není

flivot v neustálém pracovním nasazení v honb za pen zi, je flivot ve své rodin , se svými d tmi.

Dobrá rodina by m la být vždy základem zdravého psychického a t lesného vývoje mladého lov ka. Není-li pak rodina z jakýchkoli d vod schopna vytvo it optimální prostředí pro zdravý vývoj dít te, stává se zájmem odborných pracovník v pé i o dít ó Orgán sociáln právní ochrany d tí.

4 Praktická část

V teoretické části bakalářské práce jsem se pokusil Vás seznámit s deliktivními pojmy vztahujícími se k delikvenci dětí, snažil jsem se objasnit roli rodiny, kterou tato zastává v souvislosti s výchovou a sociálním prostředím, ve kterém dítě vyrůstá, a dalšími deliktivitami pro správný a zdravý vývoj jednotlivce. Zjistili jsme, že trestná činnost dětí má svá specifika, kterými se odlišuje od trestné činnosti dospělých. Zároveň jsem nastínil i faktory, které se v této věci podílí na páčání trestné činnosti dětmi. V bakalářské práci bylo také zřejmé, že společnost klade na prevenci kriminality mladistvých velký důraz, snaží se potlačit ovšem kriminogenní faktory, a tím chránit děti od páčání další trestné činnosti.

4.1 Cíle a předpoklady výzkumu

Pracuji jako policista se zaměřením na trestnou činnost mládeže a trestnou činnost páchanou na mládeži. Některé uvedené případy jsem zpracovával a činil v nich odpovídající úkony ve spolupráci s Odborem sociálně právní ochrany dětí při Městském úřadu v Kaplici. Cílem výzkumu je ověřit poznatky, uvedených v teoretické části bakalářské práce, týkajících se vlivu výchovného a sociálního prostředí v rodině na páčání trestné činnosti dětí a mladistvých i problematického chování dětí a mladistvých, které později může vést až k páčání trestné činnosti a to v konfrontaci se skutečnými případy, jež jsou vedeny v evidenci Odboru sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v Kaplici, kdy bylo v průběhu roku 2012 spolupracováno s kurátorem tohoto odboru o Bc. Jiřím Kolínem (jedná se bývalého policistu, který pracoval u Policie ČR, Územní odbor Český Krumlov ve funkci vedoucího Oddělení obecné kriminality - Služba kriminální policie a vyšetřování). Bc. Jiří Kolín mi názorně vysvětlil, jak probíhá práce s dětmi a mladistvými, kteří mají problémy s chováním i problémy se zákonem, jak je daná problematika dokumentována a jaké jsou výsledky této práce.

4.2 Zkoumané soubory a zpracování dat

Způsob výběru zkoumaných souborů byl podřízen cílům praktické části tak, aby soubory byly ve vztahu ke zkoumanému problému, tedy byl použit princip **účelového výběru**. Bylo využito dostupných odborných písemných dokumentů vztahujících se k osobám, vedených v evidenci OSPOD v Kaplici. Ke sběru jednotlivých využitelných dat vztahujících se k případovým studiím byla použita metoda **studia dokument**, kterými byly spisové materiály vedené na OSPOD v Kaplici, obsahující zejména dokumentaci z

pohovor, dokumentaci a zprávy z psychiatrických léčených, zprávy soudu, zprávy etopedických domovů a Státní výchovné péče a písemné výstupy psychologů a psychiatrů. Vyuffil jsem též mé osobní znalosti z jednotlivých zpracovávaných případů, které jsem doplnil o zprávy z vlastních zasedání v místech bydliště a o zprávy ze škol, které slouží pro účely provázení trestnéinnosti dětí a mládeže Policií ČR. Po shromáždění těchto materiálů byla provedena jejich analýza a interpretace výsledků. Z důvodu zachování anonymity dětí byla jejich identita změněna.

Případ 1.10 chlapec jménem Petr, 16 let

Od svého narození v roce 1995 vyrůstal jako jediné dítě pouze s matkou v bytě, který je součástí bytového domu na návsi v jedné vesnici na eskokrumlovsku. Petr v otec svého syna i jeho matku opustil krátce po Petrov narození. I když s nimi v současné době neflíje, svou vyživovací povinnost, která mu byla stanovena soudem, si řádně plní, avšak o Petra se nijak nezajímá. Petra a jeho matku nenavštěvoval a řádným jiným způsobem se na výchovu Petra nepodílel. Nikdy Petrovi i jeho matce nedal řádně finanční prostředky navíc, které by mohly pokrýt některé Petrovy koníčky a záliby, tedy výchovu Petra ponechal jen na jeho matce. Petrova matka patří mezi osoby, které pobírají sociální dávky, v zaměstnání nikde dlouho nevydržela, je závislá na alkoholu. Kromě Petrova otce neměla řádného stálého partnera, pouze krátkodobé známosti, které končily po několika měsících. Nezletilý Petr měl stále více problémové chování, ve škole nedával pozor, neustále vyrušoval, měl jen podprůměrné v domosti a průměrnou slovní zásobu, autoritu pedagoga vůbec neuznával. Byl tímto lenivý do kolektivu spolužáků, nepřiměřeně reagoval na jakoukoli kritiku (urážky, nadávky a obvinování ostatních ze svých neúspěchů), když uvedené vyvrcholilo několika drobnými krádežemi v cí spolužáků. Menší prohřešky byly s Petrem řešeny kázeňsky v kompetenci školy, kdy mu byla udělena snížená známka z chování, ve spolupráci s OSPOD byly krádeže hlášené Policii ČR, kde však došlo k jejich odložení a to vzhledem k nedostatečnému vku pachatele. Ze zprávy, která dokumentovala zasedání OSPOD v rodině, bylo zjištěno, že podobným způsobem se choval i v domácím prostředí, kdy neuznával ani autoritu matky, její případné partnery zcela ignoroval. Typické pro Petra bylo časté střídání nálad, citová nevyrovnanost a reakce neodpovídající vku jmenovaného. Na popud základní školy, kterou navštěvoval, bylo s Petrem učiněno několik pohovorů s pracovníkem OSPOD a následně s psychologem, který

u Petra stanovil diagnózu rané deprivace a doporučil další návštěvy a konzultace s orgánem OSPOD, kdy došlo k ústřednímu Petrovu uklidnění.

Po absolvování základní školy nastoupil Petr na učební obor mechanik a opravárenství zemědělských strojů, který je zakládán v územním listem. V této škole měl Petr také velké problémy s uznáváním autorit, jeho chování se vrátilo do starých kolejí. V hodinách často vyrušoval, měl spoustu zameškaných hodin. Obor, který začal studovat, mu nesedl, nebavilo ho to, výuce se snažil vyhýbat, nenašel si k danému oboru vztah. Opět došlo k projednávání jeho chování prostřednictvím OSPOD. S Petrem byly prováděny pohovory s kladným výsledkem, zlepšila se spolupráce i s Petrovou matkou, která zprvu s OSPOD ani slohem nikterak nekomunikovala. Ze strany OSPOD bylo navrženo, aby začal Petr s matkou navštěvovat krizové centrum a psychologickou poradnu, což bylo ze strany Petra i jeho matky splněno. Po určité době Petr změnil studijní obor z oboru mechanik opravárenství na obor kuchařství, čímž, když zjistil, že tento obor ho baví a naplňuje, školu a praxi v současné době navštěvuje pravidelně, problémy již ustaly, autoritu vyučujících uznává.

Případ 2. 16letá dívka jménem Veronika, 16 let

Dívka jménem Veronika je romské národnosti. Bydlí v domě v centru města, které se nachází v příhraničí na eskokrumlovsku. Dům je obytný pouze v patře nebo ve spodní části se nachází obchod s potravinami. V bytě bydlí Veronika s oběma nesezdanými rodiči a několika mladšími sourozenci. Zázemí a prostředí bytu, ve kterém bydlí, je dle zprávy OSPOD vyhovující. Otec i matka jsou Rómové ve středních letech. Otec pracuje u úklidové služby a matka je vedena na úřední práci. V současné době si novou práci stále hledá, nikde déle pracovat nevydrží. Dle místní a osobní znalosti je patrné, že uvedená rodina, ve které Veronika vyrůstá, funguje jako rodina pouze šňo okoď, otec má jinou partnerku v jiném městě, avšak o stávající rodinu se plně stará. V minulosti byl otec již soudně trestán pro majetkovou trestnou činnost, když byl pravomocným rozsudkem okresního soudu odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody. V minulosti byl otec taktéž podezřelý z kuplířství v úmatce Veroniky, nicméně toto se nikdy nepotvrdilo, a přestože je rodina závislá pouze na sociálních dávkách, uflívá neustále nová vozidla, otec i matka v nadměrné míře konzumují alkohol, čas si krátí hraním automatů a v několika případech zde bylo i podezření na konzumaci lehkých drog jako je marihuana.

V rodině byly a jsou pracovníky OSPOD neustále řešeny vztahové problémy, kdy se matka s otcem hádají a vulgárně si nadávají. Při těchto excesech jsou vždy přítomny jejich nezletilé děti a také Veronika, na kterou toto značně působí jak z emocionálního tak psychologického hlediska. Veronika je neklidná, úzkostlivá, roztěkaná, v dané rodině nechce být. Velice emocionálně vnímá nejednotu rodiny, značně inklinuje k otci, autoritu matky spíše nerespektuje. V době, kdy byla situace v rodině nejvíce konfliktní, byla komunikace OSPOD a kole s rodiči Veroniky velmi obtížná. Tehdy v rodině bylo zjištěno, že rodiče jsou při výchově nedslední a upřednostňují vlastní problémy před problémy s výchovou svých dětí. Matka je osoba, která v rodině vše zakazuje, otec je naopak ten, kdo vše zakázané povoloval a tak matčinu autoritu před dětmi stále snižoval. Otec je také k problémům svých dětí mnohem více benevolentnější než matka. Veronika opakovaně zameškávala výuku ve škole a ve školním roce 2010-2011 měla více jak 35 neomluvených hodin. V roce 2011 byla Veronika odvezena na záchytnou protialkoholní stanici, nebo byla přítomna při kontrole prováděné Městskou policií s 1,78 promile alkoholu v dechu. V roce 2012 byla opakovaně přítomna pod vlivem alkoholu a navíc se dopustila přečinu výtržnictví a celou věc si převzala do péče Policie ČR.

Po absolvování základní školy nastoupila Veronika do učebního oboru kuchařka, číšnice. Po krátké době od nástupu na tento obor na Veroniku začal otec tláčit, aby hlavně ve škole, kterou právě studuje, zůstala. Naopak matka na dívku začala naléhat, aby nešla studovat obor jiný a jinam, protože obor, který studuje, jí bude k ničemu. Tato situace ve Veronice vyvolala emocionální rozrušení a rozladnost, nevěděla, zda má dát na tlak otce i matky. Své problémy na radu svých spolužáků a vrstevníků začala tedy řešit užíváním lehkých drog včetně marihuany. Po nějaké době se sama Veronika rozhodla navštívit OSPOD v Kaplici s žádostí o pomoc. Se jmenovanou bylo provedeno několik pohovorů a psychologických vyšetření, kdy u Veroniky byl diagnostikován disharmonický vývoj osobnosti a z pohovorů také vyplynulo, že se Veronika nechce domů ke své rodině vrátit, a pokud by k tomu měla být nucena, tak raději z domova uteče. Daná věc byla tedy následně řešena především opatřeními a se souhlasem okresního soudu byla Veronika umístěna do diagnostického ústavu v Praze, kde je i v současné době. V dané věci byly provedeny konzultace s oběma rodiči, byla provedena případová analýza.

Případ 3.03 o chlapce jménem Karel, 16 let

Karel zpočátku žil s oběma rodiči v malém bytě v domě bývalé lesní správy u kolejiště, v obci v pohraničí na eskokrumlovsku. Otec pracoval pouze příležitostně, matka byla a stále je vedena na úřadu práce. Finanční situace rodiny nebyla nikdy příliš uspokojivá, rodiče stále pobírají od státu sociální dávky, matka ve značné míře konzumuje alkoholické nápoje, avšak zázemí a prostředí, ve kterém Karel vyrůstá, je průměrné. Když bylo Karlovi 5 let, otec odešel od rodiny, takže Karel v současné době žije v neúplné rodině, kdy je soudně svěřen do péče matky, která nyní žije s novým partnerem, otec matce pravidelně zasílá soudem stanovené výživné. Matka často stěhuje partnery, spíše preferuje partnery mladší než je ona sama. Otec se nepěstval v této rodině angažovat, na základě jiných problémových chování syna zůstala matka sama, případně s novým partnerem, jehož roli v této rodině ovšem Karel nikdy neuznával.

Karel se jil jako nezletilý často zdržoval mezi závadovými osobami, páchal drobné přestupky a krádeže, příležitostně pohlíval alkoholické nápoje a lehké drogy jako marihuanu. Ve školním zájmu, které navštěvoval, nerespektoval autoritu svých vyučujících, choval se agresivně ke svým spolužákům, měl několik desítek zameškaných hodin, které se jeho matka snažila omlouvat rodinnými důvody. V rodinném kruhu byl Karel opakovaně přítomen hádkám své matky a jejích partnerů, kdy oba byli pod vlivem alkoholu, nežádoucí docházelo ke vzájemnému fyzickému a slovnímu napadání mezi matkou a aktuálním partnerem, kdy tyto události pravidelně šla Policie ČR, která v té době partnera matky i matku samotnou odvezla na protialkoholní záchytnou stanici do eských Budjovic. Danou situaci následně šli pracovníci OSPOD, kdy s matkou a Karlem byly prováděny kurátorské pohovory, při kterých matka přiznala své problémy s alkoholem a také přiznala, že sama na výchovu Karla nestačí, protože Karel nerespektuje žádná pravidla, která jsou v rodině nastavena a zároveň začala požadovat, aby Karlovi byla nastavena ústavní výchova. Karel s pracovníky OSPOD nijak nespolupracoval a nekomunikoval.

Nakonec se celá situace kolem Karla vyhroutil, když Karel, jako osoba nezletilá, spáchal jinak trestný čin, že nedaleko svého tehdejšího bydliště vnikl na oplocený pozemek autodílny, kde se vloupal do zde zaparkovaného osobního automobilu zn. Favorit. Vnikl dovnitř vozidla, vytrhal dráty spínací skřípky, vozidlo nastartoval a projel s ním na pozemek přes uzavřenou vstupní bránu, kterou tímto poškodil, a s vozidlem ujel do

nedalekého lesíka, kde si jej schoval na pozdří. Následující den Karel vozidlo poničil postříkáním barvou v domovní, ře vozidlo nebude dále identifikovatelné. Jako pachatel trestného činu, přesněji činu jinak trestného, byl po několika dnech Policií ČR zadržen, kdy jeho skutek byl kvalifikován jako čín jinak trestný - neoprávněné uflívání motorového vozidla a poškození cizí věci. Daná věc byla pro nedovršení 15. roku věku a tudíž trestní neodpovědnost Policií ČR odložena. O celé situaci byl vyrozuměn i OSPOD v Kaplici a Karel byl nakonec na základě rozhodnutí okresního soudu, který vydal příkaz k umístění do diagnostického ústavu.

Případ 4. - 4 chlapec jménem Marek, 17 let

Markovi je 17 let. Pochází z rozvedeného manželství, které se rozpadlo, když Markovi bylo 8 let, v současné době žije s matkou na ubytovně mezi závadovými osobami na periférii příhraničního města na eskokrumlovsku. Otec si žádnou plní vyživovací povinnost, avšak tím jeho zájem o Marka i jeho matku končí. Na výchovu syna nijak neparticipuje. Matka je alkoholička, v současné době má přítele rakouské národnosti, který je fienatý, ale za svou špartnerkou na ubytovnu v české republice dojíždí pravidelně na víkendy. Matka nepracuje a nikdy nepracovala, žije pouze ze sociálních dávek a peněz, které jí občas poskytne její rakouský přítel. Marek má jednoho staršího polorodého bratra, který je pravidelným uflivatelem lehkých drog jako je marihuana. Díky bratrovi získal Marek zkušenosti s marihuanou, kterou v současné době uflívá příležitostně, ale v minulosti ji uflíval celkem pravidelně.

V základní škole, kterou navštěvoval, měl neustálé problémy s chováním, neuznával autority, fyzicky napadal spolufláky, opakovaně jim vyhrožoval ublížením na zdraví a šikanoval je. Marek žádnou neplnil školní docházku, měl spoustu zameškaných hodin, jeho matka byla obviněna Policií ČR pro přečin ohrožení výchovy mládeže, za což byla pravomocným rozsudkem okresního soudu také podmíněně odsouzena. Markova školní šnedocházka a další delikty byly následně řešeny v kompetenci školy sníženou známkou s chováním a taktéž ze strany Policie ČR, která mimo jiné v té době nezletilého Marka šila za další činy jinak trestné, jako poškozování cizí věci šprejerstvím, výtrflictvím a opakující se krádeže v obchodech. V jednom případě byl šen Policií ČR za to, ře chtěl zápalnou lahví podpálit diskontní obchod Penny Market. Všechny skutky však byly Policií ČR odloženy pro nedostatek věku nezletilého Marka. Marek byl opakovaně zván na

pohovory na OSPOD, avšak matka jmenovaného s OSPOD ani se s ní nijak nespolupracovala. Na základě rozhodnutí okresního soudu bylo následně vydáno předpisné opatření a Marek byl umístěn do diagnostického ústavu, ze kterého často utíkal. Někdy bylo po jmenovaném vyhlášeno celostátní pátrání, byl mu taktéž nařízen dohled. Probační a mediační služby a v současně době probíhají neustálé kontroly ze strany OSPOD. V roce 2011 byl Marek stíhán Policií ČR za provinění krádeží a porušení domovní svobody, soudem byl uznán vinným a jako trest mu byl uložena výkon občanských prací ve výměře 120 hodin, které však do současné doby neodpracoval. V současné době bylo zahájeno trestní stíhání Marka pro distribuci drog, o věci nebylo do současné doby rozhodnuto.

Případ . 5 - dívka jménem Lenka, 16 let

Lenka je 16 let. Vyrůstá v neúplné rodině pouze s matkou a dvěma mladšími sourozenci, v bytě 1+1, ve vesnici na eskokrumlovsku nedaleko hranice s Rakouskem. Otec s rodinou od narození Lenky neflíje, navštěvuje se pouze občas, vlivovací povinnost si otec žádně plní, na výchovu Lenky i jejích sourozenců se však nijak nepodílí. Matka nepracuje, je vedena na úřadu práce a podle dostupných poznatků se flívá prostitucí. Lenka již od mala trpí vysokou nemocností, pro kterou měla ve škole vysokou absenci, která jí však byla vřdy lékařem, případně matkou žádně omluvena, čímž však spolupráce matky se školou končila. Matka nejevila o dceru zájem, nechodila na žádné schůzky a nijak se školou nekomunikovala. Lenka ve škole nezapadla do kolektivu, dříve byla odstrkována do ústraní, měla málo kamarádek, s vrstevníky ven nechodila. Bývala dosti sama a byla zejmá její nespolečné se školou, ve vřtíně předtím byla klasifikována dostatečnými i nedostatečnými známkami. Její samota a odstrkováání ze strany kamarádek vedly k tomu, flěla psychologické problémy a začala inklinovat k užívání lehkých drog - kouření marihuany. V souvislosti s jejími psychologickými problémy byl kontaktován specialista pedopsychiatr ze Střediska výchovné péče o Spirála, který u dívky zjistil poruchy chování, nízkou inteligenci, zvýšenou úzkost, labilitu, snadnou ovlivnitelnost negativními vzory a emociální deprivaci, která byla způsobena špatnými výchovnými metodami v rodině, mizivou spoluprací se školou a nulovým zapojením do volnoasových aktivit. Jelikož se psychologické problémy stupovaly, Lenka začala mít tendence k sebepoškozování a nejméně v jednom případě snědla větší množství léků, což vedlo k její hospitalizaci.

V lo ském roce Lenka nastoupila do u ebního oboru kucha , í-ník. Do kolektivu op t nezapadla, ze strany svých spolulfák je p ehlífena. Opakovan byla obvi ována z krádeffí v cí a drobné finan ní hotovosti svých spolulfák , kdy Lenka na svou obhajobu uvád la, fle tak íní z pot eby koupit si n co hezkého na sebe. Uvedené skutky byly vffdy Policíí R odlofeny pro nedostatek v ku jmenované. Lenka také za ala pravideln uffívát marihuanu, p í dotazu kurátora uvedla, fle tak íní pro své uklidn ní. Ze strany OSPOD byly se jmenovanou provád ny opakované výchovné pohovory, byla jí op t navrfena spolupráce se St ediskem výchovné pé e ó Spirála, cofl u inila s kladným výsledkem. Nakonec za ala Lenka pravideln uffívát léky na uklidn ní, zlep-il se její vztah s matkou.

P ípad . 6 ó chlapec jménem Václav, 11 let

Václavovi je 11 let, nav-t vuje základní -kolu. Bydlí v rodinném dom ve vesnici v p íhraní í na eskokrumlovsku. Domácnost sdílí od svého v ku 6 let s otcem, který má Václava okresním soudem sv eného do pé e. Matka se na výchov svého syna nijak nepodílí, neplní svou vyflivovací povinnost ke jmenovanému a v sou asné dob není známo místo jejího pobytu. Kdyfl bylo Václavovi 8 let, jeho otec se znovu ofenil a v sou asné dob vychovává Václav v otec s novou partnerkou své dal-í dít , kterému jsou 2 roky. Václavova nevlastní matka je na mate ské dovolené a otec pracuje jako podnikatel ó osoba samostatn vfd le n ínná. Na syna Václava v-ak pro svou zaneprázdn nost nemá moc asu. Václav bývá asto u svých prarodí v téfle vesnici, kde trvale bydlí. Prost edí, ve kterém Václav vyr stá a flije, je vyhovující, otec Václavovi dává, na si vzpomene, chlapec v fládném p ípad po finan ní stránce nestrádá, má v-echny nejmodern j-í hra ky, které nabízí ná-trh, v etn konzol PlayStation, u kterých tráví tém ve-kerý sv j volný as. Také pom rn asto hraje asov náro né strategické hry, které jsou plné krve a zabítych nep átel. A koliv Václav není na úkor nového lena rodiny odstrkován, otcova partnerka se na výchov Václava nijak nepodílí, nebo se nejedná o její vlastní dít . Výchovnou povinnost tak pln p enechala otcí a Václavovým prarodí m, kte í oba je-t pracují a tak nejsou schopni zajistit Václavovi jakékoliv mimo-kolní vyflití. Václav tedy není zapojen do fládných volno asových aktivit, jeho otcí tak chybí zp tná vazba o tom, co jeho syn zrovna d lá a v podstat je rád, fle se hraním her na po íta í zabaví sám a on nemusí do jeho zabavení investovat sv j drahocenný as.

Václav má v-ak výchovné problémy, kdy autoritu otce respektuje jen do doby, kdy je mu zaji-ť n p ísun pen z a nových hra ek, autoritu a p ítomnost nevlastní matky zcela ignoruje. S uvedeným souvisí i jeho problémy ve -kole, kdy je roztrfítý, neposedný, drzý a soustavn naru-uje výuku. Své spolufláky -íkanuje, protofle nenesí zna kové oble ení a mnozí z nich je-t ve svém v ku nemají ani mobilní telefon. Tyto proh e-ky byly e-eny ze strany -koly sníflenou známkou z chování, byly provedeny kontroly a pohovory ze strany OSPOD. S otcem je dobrá spolupráce, i kdyfl pro svou asovou zaneprázdňnost asto ru-í p edem domluvné sch zky, ze strany OSPOD byla Václavovi navrflena náv-t va pedagogicko-psychologické poradny, bohufel toto v-ak nevedlo u Václava ke kladnému výsledku. U Václava byly zji-t ny drobné výtrflosti, po-kozování cizího majetku, které byly e-eny také Policií R, av-ak skutky byly vřdy odlofeny pro nedostatek v ku pachatele, otec vřdy za Václava uhradil ve-keré -kody a náklady spojené s uvedením po-kozené v ci do p vodního stavu, ale Václav sám se na odstra ování následk svého jednání nijak nepodílel. Václav v flivot postrádá jakýkoliv pevný ád i uv dom ní si -kodlivých následk toho, co sám vykonal.

4.3 Vyhodnocení a interpretace dat

P ípad . 1 ó Petr, 16 let

V tomto p ípad tedy vidíme, fle Petr vyr stal v neúplné a dysfunk ní rodin bez otce, rodina neplnila dostate n *funkci sociáln ekonomickou* ó rodina byla závislá na sociálních dávkách a Petrovi tak nebylo mofno dop át fládné krouflky, ani ho nikdo finan n nepodporoval v jeho zálibách a koní cích. Otec v bec neplnil funkci *výchovn -socializa ní*, matka tuto funkci plnila pouze áste n , kdy v rodin nebyla nastavena výchovná pravidla, Petr nebyl tém p ípraven na praktický flivot, nebo byl vychován velmi liberáln , spí-e byl dít tem bezprizorním, o n jfl matka jevila pouze minimální zájem. Chyb l mu muflský vzor, neuznával autoritu matky ani jejích nových partner . Ani -kola pln neplnila u Petra funkci *výchovn -socializa ní*, nebo Petr m l problémy s uznáváním autorit pedagog a t flko se za le oval do kolektivu, nep im en reagoval na kritiku své osoby a také kradl v ci spolufláky . Matka dostate n neplnila ani základní funkci *emocionální* ó pro svou závislost na alkoholu nedokázala Petrovi poskytnout pot ebnou lásku, bezpe í a jistotu domova. Matku nikdy nezajímalo, jak si Petr vede ve -kole, kterou nav-t voval, jaký je jeho prosp ch, nikdy nechodila ani na t ídní sch zky.

Nikdy ji také nezajímalo, jak Petr tráví svůj volný čas ani osoby se kterými se Petr stýkal. S orgánem OSPOD a se školou zašla matka spolupracovat afl v okamžiku, kdy jejího syna zašla eřit Policie R v souvislosti s majetkovou trestnou činností. Snad právě díky pravidelné spolupráci Petra a jeho matky s krizovým centrem a psychologem, je dnes u Petra dán předpoklad k tomu, že jednou bude vést spořádaný život a dodržovat řád a normy. Petr mohl být tedy jedním z mála případů, kde se po záteční odhad, že se za nečinnosti trestnou činností, i že bude inklinovat ke zneužívání návykových látek jako jeho matka, nenaplní, přičemž tohoto stavu nebylo dosaženo výchovou v rodině, ale teprve afl sekundárně prostřednictvím ochoty Petra vyhledat pomoc krizového centra a psychologa. V současné době není ze strany Policie R řešen pro žádnou trestnou činnost.

Případ 2. Veronika, 16 let

Veronika vyrůstala sice v úplné rodině, která je však zatížena předpoklady společností, nebo se jedná o rodinu romskou. Rodina však funguje i přes to, že nefunguje tak jak by měla, plnění svých funkcí prezentuje pouze šňá oko, což je zapříněno tím, že otec má jinou partnerku. Opět se jedná o rodinu dysfunkční, rodina nikdy dostatečně neplnila *funkci sociálně ekonomickou* a matka byla závislá na sociálních dávkách. Otec byl v minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody a nyní si předčítá u úklidové firmy. Není ani zcela zřejmé, jaký vztah měla Veronika matka s otcem Veroniky (neprokázané podezření z kuplířství matky). Oba rodiče aktuálně finančně přijem pravidelně prohrávali na výherních automatech, místo aby zaplatili své závazky i dopřáli svým dětem nějaké kroužky. Matka ani otec plnohodnotně neplnili ani funkci *výchovně socializační*, kdy v rodině nebyla nastavena výchovná pravidla. Jasně zřejmá je i nejednotnost výchovy dětí, kdy matka dětem zakazovala vše, bez ohledu na dopad těchto zákazů, otec naopak vše povoloval. Děti byly také často přítomny vulgárním neshodám a hádkám svých rodičů. Matka ani otec dostatečně neplnili ani základní funkci *emocionální* a raději konzumovali alkohol a lehké drogy, než aby svůj čas a peníze investovali do svých dětí, nedávali jim najevo zájem ani lásku. Existovala zde opět jen minimální snaha o komunikaci se školou, Veronika opakovaně zameškávala školní výuku, nefungovala ani spolupráce rodičů s orgány OSPOD, i Policií R, přičemž provokování přetřívání i ohrožení výchovy mládeže podáváním alkoholických nápojů a lehkých drog. Ani jednoho z rodičů také nezajímalo, jak Veronika tráví svůj volný čas a s jakými lidmi se stýká. Nakonec byla Veronika na svou vládnost umístěna do diagnostického ústavu v Praze, čímž

byl její kontakt s rodinou utlumen. Afl as ukáffe, co s Veronikou bude dál, jisté je v-ak to, fle Veronika si snad sama uv domila negativní rodinnou situaci a m fleme jen doufat, fle si najde své místo v flivot . V sou asné dob není ze strany Policie R e-ena pro fládnou trestnou innost.

P ípad . 3 ó Karel, 16 let

Také Karel vyr stal v neúplné a dysfunk ní rodin bez otce, otec plnil *funkci sociáln ekonomickou* pouze áste n , kdyfl pravideln zasílal matce výflivné na syna, av-ak tímto jeho úloha v této rodina kon íla. Matka je alkoholi ka a závislá na sociálních dávkách do státu. Pro nedostatek financí tak Karlovi nikdy nebylo možno ú astnit se krouflk , i se v novat svým zálibám. Jak jifl bylo e eno, otec neplnil funkci *výchovn - socializa ní*, matka tuto funkci plnila pouze minimáln , kdy v rodin nebyla nastavena výchovná pravidla, u Karla nebyl rozvíjen fládný morální kodex, nenau il se rozli-ovat mezi dobrem a zlem. Karel flil sv j bezprizorní flivot, neuznával autoritu matky, která bývala opakovan hospitalizována pro svou alkoholovou závislost na záchytné stanici, neuznával ani její ásto se st ídající partnery. Opakovan býval p ítomen fyzickým a slovním útok m mezi matkou a jejími druhy, kdy uvedené ásto e-ila Policie R v rámci své p íslu-nosti. Matka sama pozd ji p iznala, fle na výchovu svého syna nesta í a dokonce pofladovala umíst ní Karla do ústavu. Ani -kola ádn neplnila funkci *výchovn - socializa ní*, nebo Karel m l problémy s uznáváním autorit pedagog . Karel m l také n kolik zame-kaných hodin vyu ování, které mu v-ak matka omlouvala rodinnými d vody. To byla také jediná komunikace matky se -kolou svého syna. Karel m l svojí partu p átel, p i emfl lenové této party se opakovan dopou-ť li drobných p estupk . I u Karla docházelo k delikventnímu jednání a v-e vyvrcholilo odcizením vozidla a jeho po-kozením. Matka dostate n neplnila ani základní funkci *emocionální* - matku nikdy nezajímalo, jak Karel tráví sv j volný as, ani to, fle se Karel jifl od d tství stýká se závadovými osobami. Matka nikdy Karla nedokázala motivovat ke zm n jeho chování k lep-ímu, nebo m la dost starostí se svým flivotem. I p es to v-echo, ím si Karel pro-el, zjistil, fle ho baví opravovat vozidla a proto po dokon ení základního vzd lání nastoupil na u ební obor automechanik, který se mu velice zalíbil. Jeho chování se zlep-ilo a zklidnilo. Ze strany OSPOD je v-ak stále provád n dohled, o jeho výchov a p sobení je neustále informován okresní soud. V sou asné dob není ze strany Policie R e-en pro fládnou trestnou innost.

Případ . 4 ó Marek, 17 let

Jako v předchozích případech i Marek vyrstal v rozvedeném manželství jen s bratrem závislým na lehkých drogách a matkou alkoholickou, kdy jejich sousedé na ubytovně byly osoby závadové. Rodina měla nízký sociální status, byla závislá jen na příspěvcích od státu. Opět se jedná o rodinu neúplnou a dysfunkční. Otec plnil jen roli *sociálně ekonomickou*, kdy celkem pravidelně zasílal výživné na svého syna k rukám jeho matky. Rodina byla, stejně jako v předchozích případech, závislá jen na sociálních dávkách, matka nepracuje a nikdy ani nepracovala, občas dostala nějakou finanční hotovost od svého rakouského partnera, peníze však vždy poučila jen pro svou potřebu, na zakoupení jídla a alkoholu a tak Markovi, ani jeho bratrovi, nikdy nebylo dovoleno účastnit se na jakých placených mimoškolních i volnoasových aktivit. Otec opět neplnil funkci *výchovně-socializační*, matka tuto funkci plnila pouze minimálně, spíše se o život svého syna příliš nezajímala. Ani škola plně neplnila u Marka funkci *výchovně-socializační*, Marek neuznával autority stejně, jako nikdy neuznal autoritu své matky, fyzicky napadal spolužáky, kterým také vyhrožoval a šikanoval je, přitom emfily vyfílval svojí fyzické převahy. Neplnil ani žádnou školní docházku, měl spoustu zameškaných hodin, což s ním však jeho matka nikdy neměla potřebu řešit, a tak následně byla obviněna a také odsouzena pro přečin ohrožení výchovy mládeže. Marek se opakovaně dostával do stetu s Policíí R pro činy jinak trestné, jako pokosení cizí vci o sprejství, výtrfniictví a opakující se krádeže v obchodech. V jednom případě byl řešen Policíí R za to, že chtěl zápalnou lahví podpálit diskontní obchod Penny Market. Marek byl opakovaně zván na pohovory na OSPOD, avšak matka jmenovaného s OSPOD ani se školou nijak nespolupracovala. Na základě rozhodnutí okresního soudu bylo následně vydáno pedagogické opatření a Marek byl umístěn do diagnostického ústavu, ze kterého často utíkal. Matka také nikdy nenaplnila ani funkci *emocionální*, nebo Marek se stal zcela bezprizorním a závislým jen sám na sobě. Dalo by se říci, že Marek vyrstal bez zájmu své matky a v naprosto nepodněném prostředí. Od svého bratra se Marek také naučil užívat drogy a matka nikdy nesledovala, co dělá ve volném čase, chyběly jakékoliv volnoasové aktivity. V současné době má Marek jen základní vzdělání a ve svém nízkém věku byl již soudně trestán, trestnou činností si obstarává prostředky na obživu a zejména je také užívatelem drog. I nadále se pohybuje v partách závadových osob a jeho život postrádá jakýkoliv řád a je tedy předpoklad, že Marek v životě bude nadále inklinovat

k bezdomovectví, páchání další a další trestné činnosti za účelem získávání finančních prostředků a bude se stupovat zneužívání drog jmenovaným mladistvým.

Případ . 5 o Lenka, 16 let

Lenka vyrůstala v neúplné a dysfunkční rodině bez otce, jen s matkou a sourozenci. Rodina neplnila dostatečně *funkci sociálně ekonomickou* o matka je vedena na Úřadu práce a pobírá sociální dávky, také se zřejmě flivila prostitutí, často stídala své partnery a o Lenku a jejího sourozence neměla žádný zájem, natož aby své dceři podporovala v nějakých zálibách či koníčcích. Otec Lenčin matce zasílal pouze výživné na dceru a dále se vbec o výchovu své dcery nestaral, neplnil tedy funkci *výchovně-socializační*. V této rodině byly opatřeny špatné výchovné modely, ze strany matky byl jen minimální zájem o to, jakým způsobem dceři tráví volný čas, opatřené žádné z dceři nebylo zapojeno do volnoasových aktivit. Špatné rodinné prostředí přispělo k Lenčině labilitě, kdy Lenka sama sebe začala pokouzet a pro zlepšení svých nálad začala užívat lehké drogy o marihuanu. Matka spolupracovala se školou jedině tehdy, pokud omlouvala časté absence své dcery, tím však veškeré zapojení se do školních aktivit dceři končilo. Ve škole byla Lenka odtržována svými spolužáky až na okraj třídy, měla jen málo kamarádů, což přispívalo k její emocionální labilitě, kterou nakonec způsobila užíváním drog o marihuany. Pedopsychiatrii jmenované konstatoval mimo jiné emocionální deprivaci, což svědčí o tom, že ani *emocionální* funkce rodiny nebyla v tomto případě splněna. V současné době, po spolupráci s OSPOD a Státním úřadem výchovné péče, se Lenka cítí bezpečněji, našla si kamarády, prospěch se mírně zlepšil, marihuanu užívá jen ojedinele. V současné době není ze strany Policie řešena pro žádnou trestnou činnost, avšak stále je pod dohledem kurátora OSPOD v Kaplici.

Případ . 6 o Václav, 11 let

Václav vyrůstá v rodině s biologickým otcem, matka o syna nejeví zájem, na jeho výchovu finančně nijak nepřispívá a v současné době není ani známo, kde se nachází. Rodina má vyšší sociální status, Václav nijak finančně nestrádá, v podstatě má vše, o co si může, tedy funkce *sociálně ekonomická* je v tomto případě naplněna dostatečně. Václav se však cíleně nezapojuje do žádných volnoasových aktivit, protože žádná z aktivit jej nedokáže správně motivovat, raději sedí doma u počítače a hraje hry a krátí svůj čas s nejmodernějšími hrami, které se objevují na trhu a kterých mu jeho otec, soukromý

podnikatel, dopává v hojně míře. V rodině fluje i nová partnerka otce, která však výchovně-socializační funkci rodiny zcela ponechala jeho otci nebo prarodičům, přičemž ani jeden z uvedených pro své časové zaneprázdnění není schopen zajistit žádnou výchovu Václava. Jak již bylo řečeno, otec a jeho prarodiče si Václava pouze kupují, jinak nemají čas se výchovně Václava více vnovat. Ani matka zcela neplní výchovnou funkci, neboť jak již bylo řečeno, disponuje Václav nejmodernějšími hračkami a elektronikou, což ho velmi často svádí k vyhledávání svých spolužáků, kteří pocházejí z nízkých společenských vrstev společnosti. S tímto souvisí i jeho další problémy ve škole, kdy je drzý, učiteli se nevděkuje a soustavně narušuje výuku. Otec se školou doobě spolupracuje, i když pro svou časovou zaneprázdněnost často ruší předem domluvené schůzky, ale snaží se získávat informace o vzdělávání svého syna. Veškeré problémy, které Václav má, tak plynou jen z nudy, nadstandardního finančního zabezpečení a z nedostatku zájmu svého okolí. Václav páchá drobné výtržnosti a poškozuje cizí majetek, což mu přináší částečné uspokojení potřeby zviditelnění se. Jako osoba nezletilá není za své skutky trestně odpovědný a ani jeho otec po něm nepožaduje napravení způsobených škod, raději sám vředy za Václava uhradí veškeré škody a náklady spojené s uvedením poškozené věci do původního stavu. Václav v životě postrádá jakýkoliv pevný rámeček i uvdomnění si škodlivých následků toho, co sám vykonal. V současné době je u chlapce prováděna stálá kontrola a dohled OSPOD, avšak u jmenovaného lze předpokládat velmi tvrdý dopad při setkání se s realitou, ať Václav bude ze zákona trestně odpovědný za své skutky, a kde mu již pomoc jeho otce nebude ať tolik platná. Do budoucna lze tedy u Václava predikovat závadové chování a páchání trestné činnosti, které bude zejména motivováno nudou tohoto chlapce. V tomto duchu jsou s Václavem též prováděny výchovné pohovory kurátorem OSPOD, avšak bez bližšího zájmu jmenovaného.

4.4 Závěr praktické části

Z provedeného výzkumu u čtyř chlapců a dvou dívek je na první pohled zřejmá jedna závažná skutečnost a to, že všechny děti pocházejí buď z neúplné rodiny, nebo z rodiny, která se rozpadla během jejich dětství, či z rodiny, která funguje jako rodina pouze navenek. V drtivé většině případů se jedná o rodiny s nízkými finančními příjmy, což se nepříznivě odráží v nemožnosti poskytnout svým dětem možnost využití volnočasových a mimoškolních aktivit dle zálib a koníčků těchto dětí. Na straně druhé jasně z posledního pospaného příběhu vnímáme, že ani přeměra finančních prostředků není pro děti vhodná,

protože tím, že děti dostanou více, na co si ukáží, není podněcována jejich zvrstlost a touha po dosažení nových cílů. Prostředkem dostanou více, o co si vědí, ale toto je za chvíli přestane bavit a do jejich životů opět vstupuje –divná nuda (*funkce sociálně-ekonomická*).

Na shora uvedených příkladech dnešní mládeže je naprosto zřejmé, že ve všech případech shodně chyběla snaha rodičů naslouchat potřebám svých dětí, v rodině nebyla nastavena žádná výchovná ani rodinná pravidla, rodičům bylo taktéž lhostejno, jak jejich děti tráví svůj volný čas a s kým, děti nebyly nikým z rodiny podporovány ani motivovány ve svých zálibách a koníčcích. Rodiče taktéž ve většině případů konzumovali alkohol, i lehké drogy, výjimkou nebyla ani trestní minulost některého z rodičů, problémy dětí byly přesouvány na širou kolej, a prioritou bylo v řešení vztahových problémů mezi rodiči. Taktéž ve většině případů chyběla ochota rodičů v případě problémů spolupracovat se školou a jinými institucemi, kdy k této spolupráci byli rodiče donuceni téměř vždy v okamžiku, kdy začalo být jejich dítě policií reprovoováno pro spáchanou trestnou činnost, která byla už jen sekundárním následkem naprosto nevhodného socializačního procesu v rodině (*funkce výchovně-socializační*). K tomuto můžeme připojit sekundární socializační procesy ve škole, kdy opět všechny subjekty, které byly shora popsány, měly spoustu zamekaných hodin ve škole, stály na okraji školní třídy, hořivě žánovali své spolužáky a jinak znešťovali svého dominantního postavení, které bylo dáno fyzickou silou nebo vyšším sociálním statusem. V případě dívek je znatelná jejich citová deprivace a psychická a emoční labilita, která je dovedla až k užívání alkoholu, lehkých drog a sebeopozování jejich těla.

Co se týče *emocionální funkce*, kterou by rodina měla plnit, tak z jednotlivých zkoumaných případů vyplývá, že děti jsou citově deprivované zejména nezájmem rodičů o svoji osobnost, kdy rodiče nebyli schopni svým dětem projevit lásku a emoční blízkost.

Chtěl bych tedy shrnout, že dle kriminologických výzkumů, zkušeností sociálních pracovníků OSPOD, policistů, státních zástupců a soudců, je opakovaně potvrzováno, že většina detských pachatelů trestné činnosti má celou řadu sociálních charakteristik, kdy k nejtypičtějším patří dysfunkční rodina a rodina s kriminální zátěží, změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání, nízký sociální status rodiny, problémy ve škole, minimum vhodných volnočasových aktivit s rodinou nebo mimo školu se svými vrstevníky, sociální a kulturní vyloučení, poruchy chování, znešťování drog a alkoholu,

extremistické smýšlení apod. Na vzorku dětí v praktické části této bakalářské práce lze vysledovat, že zákoláčství, nevhodné chování ve škole, absence respektu k autoritám rodičů i učitelů, neúcta k řádu a povinnostem, přítomnost spolufříka, užívání drog a alkoholu, je tak ka denním chlebem dětí ve shora uvedených případech. U posledního popsaného případu máme vidět, že i děti, které je dostatečně finančně a materiálně zabezpečeno, a tedy nepocházejí ze sociálně slabšího prostředí, mohou mít velmi obdobné problémy se svým životem ve společnosti, což je zde však dáno také tím, že děti od malička velmi vnímají stíhání partnerů svých rodičů a s tím souvisejících výchovných metod, styl života a životních názorů jako takových. O to obtížnějším se pak pro děti stává přejímání rodičovských vzorů, když tyto jsou proměnlivé, jiné a nové.

Na závěr bych se ještě zmínil o volnočasových aktivitách, respektive o tom, že řádně ze zkoumaných dětí nebylo do volnočasových aktivit zapojeno. Rodiče mají často problémy sami se sebou nebo se svými aktuálními partnery, s užíváním alkoholu i drog, pobíráním sociálních dávek, které obratem končí v automatech, i s placením dluhů, a nestarají se o to, kde, jak a s kým tráví jejich děti svůj volný čas. Děti tak neplní školní docházku a rodiče jim tyto absence omlouvají, ve volných chvílích se pak děti bez dohledu pohybují po sídlištích a obchodních centrech, kde si svou šnudu společně v partě nebo jako jednotlivci krátí popíjením naerno získaného alkoholu, výtržnostmi, pokozováním v cí (sprejerství) i drobnými krádežemi, když v tichou následuje útěk před Policií Říj ochrankou obchodu. A co na to rodiče? Ti jsou ve výsledku paradoxně vlastně rádi, že se jejich děti zabaví sami a oni nemusí svůj čas, energii ani finance do svých dětí investovat.

Závěr

Ve své bakalářské práci s tématem Delikvence dětí v současně společnosti v závislosti na sociálním a výchovném prostředí rodiny jsem se snažil popsat prostředí v rodině, jako jedno z nejúčinnějších činitelů v rámci prevence kriminality dětí a mladistvých.

Z provedeného výzkumu a studia odborné literatury jsem dospěl k závěru, že dysfunkce i nefunkčnost rodiny, která se týká výchovy jedince, jeho volnočasových aktivit, zanechává dítě do společnosti mezi vrstevníky apod., je klíčová a řeší prvotní problémy, které mohou signalizovat pozdější vážné problémy, jsou v dysfunkčních a nefunkčních rodinách bagatelizovány, omlouvány a přehlíženy, a za nů být řešeny až v okamžiku, kdy se jimi začne zabývat Policie a jiné kompetentní úřady.

Rodina je základním prostředím pro každého jednotlivce, to, co se v rodině naučí, pak sám ve svém pozdějším životě uvádí do praxe. Dítě je velmi tvárné a pokud převeze vzory negativního chování, je velká pravděpodobnost, že samo v nich bude pokračovat. Srdcem dítěte začíná jeho výchovu především jiné instituce a faktory. Mezi ně patří škola, která dotváří osobnost mladého člověka, a to nejen rozvíjením znalostí, v domostí a schopností, ale i tvorbou morálních zásad a hodnot ve vztahu ke společnosti.

Jsem si vědom toho, že rozsah bakalářské práce neumožňuje detailnější rozbor daného tématu a že některé kapitoly by potřebovaly detailnější rozbor. Přesto si myslím, že zpracování bakalářské práce bylo vedeno snahou ukázat na nedostatky, které se vyskytují ve výchově mladých lidí, kdy problematickému a delikventnímu chování dětí a mladistvých je věnována velká pozornost, nebo společnost si uvědomuje skutečnost, že pokud chceme předcházet kriminálnímu a antisociálnímu chování dětí, je potřeba zaměřit se na skutečné příčiny uvedeného, protože i děti jednou vyrostou a budou dospělými. Dospělými s kriminální minulostí, pro které nebude problém páchat další a další trestnou činnost, a to i závažného charakteru, a snižovat tak pocit bezpečí, který je základním prvkem civilizované lidské společnosti.

Zatím nejsem rodičem, ale přesto umím ocenit a jsem vděčný za výchovu, které se mi ze strany svých rodičů a jejich nových partnerů dostalo. I když jsem byl často jako dítě zmaten některými výchovnými metodami, kdy jedna strana něco zakázala a druhá strana to

samé s velkým nadšením povolila, mohu konstatovat, že rodiče o mě projevovali zájem, snažili se naslouchat mým potřebám a motivovat mě v mých zálibách. A i když se moje původní rodina rozpadla, dospělí na mě nezapomněli a dávali mi jasné najevo, že jsem na prvním místě a ne jejich problémy. Sepsání této bakalářské práce mi umožnilo seznámit se s komplikovanou oblastí rodinného života a i když se v současné době nestýkám se svým biologickým otcem, věřím, že se ve vztahu ke svým dříve podobných chyb vyvaruji a budu pro něj nejen otcem, ale i kamarádem a člověkem, který je bude milovat a bude se je snažit pochopit a pomůže jim prožít život takový, jaký si budou přát.

Seznam literatury:

- 01) HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha : Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3
- 02) CHMELÍK, J. *Trestnáinnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha : Tiskárna MV, 1998. ISBN neuvedeno
- 03) JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.
- 04) KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha : Viktoria Publishing, a.s.,1995. ISBN 80-7187-022-6
- 05) KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- 06) KRAUS, B., POLÁKOVÁ, V. *Úvod k- prost edí-výchova K otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- 07) LOVASOVÁ, L. Rodinné vztahy. In *Dít a jejich problémy : Sborník studií*. Praha : Sdružení Linka Bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7
- 08) MATJEEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6
- 09) MATJEEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace v rodině o imadu dítěte*. Praha : Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
- 10) MATJEEK, Z., DYTRYCH Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní dítě*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-897-0.
- 11) MATOUŠEK, O. a kolektiv. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2
- 12) MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, s.r.o, 1998,2003. ISBN 80-7178-771-X
- 13) MURPHY, R. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85850-53-2
- 14) NAKONČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha : Academia, 1998. ISBN 80-200-0628-1
- 15) PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1. vyd. Ostrava : Amosium Servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.

16) PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha : ISV- nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-23-4.

17) Zákon . 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

18) Trestní zákoník . 40/2009 Sb.

Internetové prameny a odkazy:

01) <http://vaclavprokupek.ano2012.txt.cz/clanky/101472/vliv-medii-na-vyvoj-d/>

02) <http://www.iwaldorf.cz/>

03) <http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>

04) <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/funkce-koly.html>

05) <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>

06) <http://bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>

07) <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/selekn-integran-funkce.html>

08) <http://mvcr.cz>

09) <http://www.soc.cas.cz>

10) <http://www.mpsv.cz>

11) <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/funkce-koly.html>

Přílohy:

Příloha I. Vliv sociálních sítí a internetu na mládež (lánek z internetu)

Odborníci varují:

Teenageři jsou nejvíce ohroženi šířením pornografie

A to n kterým bude připadat t fiko uv ítelné, podle odborník jsou nejvíce distribuovány pornografie právě dospívající děti. I když o tom často ani netuší. Teenageři neváhají sdílet obscénní komentáře se svými vrstevníky na webu, fotí se nazí i ve spodním prádle a tyto fotografie dávají k dispozici na internetu. Právě na tuto skutečnost upozorňuje dokument [Seznam se bezpečně!](#) I jeho autoři byli ohroženi tím, jak snadno se jim podařilo najít děti, které za úplatu nabízely sexuální služby.

Hranice dětské sexuality se posouvají a odborníci v oboru upozorovali na nový trend. Mladiství se na internetu sami nabízejí. Publikují tu svoje intimní fotografie nebo se dobrovolně ukazují polonazí na webových kamerách. Fenomén popisuje například dokument ["Seznam se bezpečně!"](#) Dříve bylo více útočnicků, dnes je situace opačná. Je více dětí, co se nabízejí, já říkám, že jsou nejvíce výrobcem a distributorem pornografie, by to neudělají úmyslně. My to máme odzkoušeno, získat pornografii od dítěte trvá 5 minut, sehnat dítě na erotickou schůzku trvá 3 minuty," potvrdil manažer pro internetovou bezpečnost Seznam.cz Martin Koflíček.

Samotní autoři dokumentu testovali seznamky na internetu a ohroženo je, jak byli úspěšní. To, že se teenageři sami nabízejí, potvrzuje i pedofil Miroslav, který na dokumentu spolupracoval. "Holky jsou schopny udělat všechno, udělat různé polohy, chodí to tam samo, takových fotek jsem měl přes 300, nejmladší 9letá," dodal.

• Dětská pornografie

"Lechtivé" časopisy pro děti umožní anonymní diskuzi

Pisatelé už píšou i o sexuální tematice v časopisech pro děti než dříve uvádějí, že jim je kolem 12 až 15 let. Na která témata se objevují opakovaně. Teba poměrně s úmyslem, sex mezi sourozenci, rodiči, a dokonce i zvířaty. "Poradna na Bravo webu má svoji tradici už z dřívějšího časopisu, nápad na web byl nasnaděn, museli jsme to udělat

otevřené, jsou tam on-line, jsou kontrolovány dodatečně, jinak by to pro ně nebylo atraktivní," brání se David Touřovský, vedoucí internetového oddělení Bravo.

Petr Weiss, sexuolog:

"Tyto weby jsou konglomerátem dětí, které se vytahují, p edvád jí, sou asn mohou být polem pro pedofily, sadisty, tedy pro devianty, kte í se vydávají za d tí díky anonymitě, práv si mofná tipují p í-tí ob tí."

"Jsou to nepravd podobné dotazy, spí- je to do jisté míry provokace nebo snaha na sebe upozornit, ale nebral bych to na lehkou váhu," podotkl editel ZTM Kuncova Pavel Petrnou-ek pro po ad 168 hodin. "Pokud tohle te dospívající, dít , tady padá v k 10 let, 14 let, tak tam chybí sociální zku-enost, nadhled, je to -okující výpov , " obává se.

Sex funguje na dospívající d tí jako magnet

Obscénní texty tu tak voln tou d tí, jejichfl rodi e jsou p esv d ení, fle je nechali surfovat po bezpe ném d tském webu. "P ísp vky by se m ly mazat. Tady zasahujeme do problematiky reproduk ního zdraví a to je k ehké téma, je t eba, aby to n kdo reguloval," míní pedagogflka Lenka Kubrichtová.

Teenage í se na webu sv ují, jak doma sledují pornografii. Mají s ní zku-enost ufl pá áci. "Tady se bojím, fle to, co vidí, za ínají pojímat za normu, hlavn kluci v tom nevidí nic neobvyklého, pornografie je deformující informace, flena je tam otrokyn a mufl dominantní, za ínají mít ty vztahy nastaveny jinak," obává se Petrnou-ek.

Je-t nedávno se v esku e-ilo, zda nezakázat u ebnici sexuální výchovy kv li obrázk m pohlavních orgán nebo fotce pedofila. Holá praxe ale ukazuje, fle reálné problémy tkví v n em úpln jiném. fle realita d tského sv ta dokáfle být od p edstav dosp lých naprosto odli-ná. A fle i ve zdánliv ne-kodném virtuálním prostoru íhá zcela reálné nebezpe í.

Zdroj:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/215677-odbornici-varuji-teenageri-jsou-nejvetsimi-siriteli-detske-pornografie/>